

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia

Állam- és Jogtudományi Szekció

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:

Károli Gáspár Református Egyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

A VÉDŐNŐK GYERMEKBÁNTALMAZÁS MEGELŐZÉSÉBEN BETÖLTÖTT SZEREPÉRŐL

OTDK DOLGOZAT

A KÉZIRAT LEZÁRVA: 2024.12.08.

TARTALOMJEGYZÉK

I.	BEVEZETÉS	3
II.	A GYERMEKBÁNTALMAZÁS	3
	1. GYAKORLAT	3
	2. ELMÉLETEK A BÁNTALMAZÁS OKAIRÓL	7
	3. TÉMAVÁLASZTÁS INDOKOLÁSA	10
	4. FOGALMI KÉRDÉSEK: VESZÉLYEZTETÉS ÉS VESZÉLYEZTETETTSÉG	12
III.	A GYERMEKVÉDELMI RENDSZER ÉS JELZŐRENDSZER SAJÁTOSSÁGAI	14
	1. A GYERMEKVÉDELMI RENDSZER ÉS JELZŐRENDSZER EGYMÁSHOZ VALÓ VISZONYÁRÓL	14
	2. A VESZÉLYEZTETETTSÉG MEGSZÜNTETÉSE	14
	3. PREVENCIÓ	15
	4. KRÍZISKEZELÉS	17
	5. JELZÉSEK-VISSZAJELZÉSEK, JELZŐRENDSZERI TAGOK AKTIVITÁSA, JELZÉSEK PROBLÉMATÍPUS SZERINT	20
IV.	A VÉDŐNŐI SZOLGÁLAT INTÉZMÉNYE	26
	1. A VÉDŐNŐI SZOLGÁLAT TÖRTÉNETE	26
	2. A VÉDŐNŐI SZOLGÁLAT ALAPVETŐ FELADAT-ÉS HATÁSKÖREI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A PREVENTÍV JELLEGŰ FELADATELLÁTÁSRA	28
	3. A MEGELŐZÉS HATÉKONYSÁGA	30
V.	KONKLÚZIÓK, ZÁRÓ GONDOLATOK	34
	FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS FORRÁSOK JEGYZÉKE	35
	MELLÉKLET	42

I. BEVEZETÉS

Társadalmunkban a kiszolgáltatottság kortól és nemtől, sőt társadalmi és pénzügyi helyzetétől függetlenül is sokakat érint. A kiszolgáltatottság lényegében úgy fogható meg, mint külső körülményektől való függés. A körülmények kifejezés gyűjtőfogalomként szolgál, az emberek ugyanúgy ki lehetnek téve természeti eseményeknek, mint saját embertársaiknak. Azonban ez a függés nem minden élethelyzetben azonos mértékű: az időseknél és a betegeknél például fokozottan jelen van, utóbbiak orvosaiktól, ápolóiktól vagy adott esetben rokonaik jóindulatától függenek.

Kitől és mitől függenek a gyermekek? Ahogyan mindenki, elsősorban a közvetlen környezetüktől, általában szüleiktől, családjuktól. A függésről mint jelenségről általánosan megállapítható, hogy valamilyen jellegű hiányosságból fakad, ez a gyermekek esetében a tehetetlenség, az önellátásra való teljes képtelenség, ebből pedig levezethető az önvédelem képességének hiánya is. Ahogy pedig a gyermek saját igényeinek kielégítésére egyedül képtelen, úgy testi és lelki védelemre is szorul. Ez a külső segítség optimális esetben szülői gondoskodásból ered, ám ezt a gyermek nem minden esetben kapja meg¹. Általánosságban kijelenthető, hogy ennek okát az egészséges családi háttér hiánya képezi, amely elhanyagolás vagy bántalmazás formájában is testet ölthet.

II. A GYERMEKBÁNTALMAZÁS

1. GYAKORLAT

Az Egészségügyi Világszervezet (a továbbiakban: WHO) úgy definiálja a gyermekbántalmazást mint *„a gyermek ellen irányuló minden fizikai vagy érzelmi bántalmazó bánásmód, szexuális abúzus, hanyag vagy elhanyagoló magatartás, kereskedelmi vagy más kizsákmányolás, amely potenciálisan vagy valóban veszélyezteti a gyermek egészségét, túlélését, fejlődését illetve méltóságát a felelősség, bizalom és hatalom kontextusában értelmezve”*². A WHO meghatározása magában foglalja a gyermekek ellen irányuló abúzus fajtáit is, kezdve az aktív és a passzív magatartásformák egymástól való elhatárolásával, előbbi esetben az elkövető elhanyagolás tanúsításával, míg az utóbbi valamely tevőleges magatartással, cselekvéssel teremt veszélyeztetett helyzetet a gyermek

¹ Aponyi Noémi – Németh Dóra: Kriminológus: „Meg nem büntetett bűnösök magukra hagyott áldozatok” https://www.szabadeuropa.hu/a/meg-nem-buntetett-bunosok-magukra-hagyott-aldozatok/32958946.html?fbclid=IwY2xjawGsO21leHRuA2FlbQIxMQABHaBCN0_1_jHE_eblg2oTD1zILsMIzt6HqqDEFoGYTPdM9BIaxYw9fs1JQ_aem_XmXUFsMD0AJg-Q6IhacSzg 2024.10.21.

² Párkányi Eszter: Gyermekbántalmazás az Egyesült Államokban. In: (Fazekas Marianna szerk.): Jogi tanulmányok II. kötet. Budapest, 2012. 65-77. o.

számára. Mindkettő kategória tartalmazhatja - sőt, a gyakorlatban legtöbbször tartalmazza is - a tudatosságot, amely büntetőjogi szempontból is különösen fontos elem, hiszen a szándék megléte a felelősségre vonás alapját képezi. Az aktív és passzív magatartás eltérő jogi értékelése a jogtárgyat ért sérelem mértékéből vezethető le. Nem kétséges, hogy a gyermek mindkét esetben áldozat, illetve az is megállapítható, hogy gondatlan bánásmód következménye is lehet legalább olyan fajsúlyos, mint a tudatos cselekvést követően beállt eredmény³ - például a gyermek halála éhezés, illetve súlyos sérülésekből fakadó vérvesztés miatt is bekövetkezhet, ugyanakkor az sem lehet kérdés, hogy az eredményhez vezető mindkét út súlyos büntetőjogi, továbbá erkölcsi megítélés alá esik. És mégis: dacára az ártó szándék meglétének, az akarategység magatartásformától függően mégis eltér abban, hogy bár mind passzív, mind aktív magatartás esetén érvényes, az, hogy a bántalmazó a tettéből fakadó, általa felmért és megfelelő módon értékelt következményeket figyelmen kívül hagyja, első esetben az elkövető ezeket a következményeket nem kívánja vagy éppen reménykedik ezek elmaradásában, míg a második esetben a bántalmazás alanyának célja pont ennek a meghatározott eredménynek a bekövetkezése és tettei mind ennek az állapotnak az elérésére irányulnak.

A gyermekbántalmazásnak több csoportosítása is létezik, egyes fajták egymástól való elhatárolása az abúzus jellege alapján⁴ is lehetséges - ezeket az Egészségügyi Világszervezet fenti definíciója le is fedi. Kezdeti kiindulási pont lehet a testi, illetve a lelki vagy érzelmi bántalmazás, előbbiből levezethető a szexuális molesztálás, amire természetesen független kategóriaként is lehet tekinteni, csak úgy, mint a gyermek kereskedelmi vagy anyagi célokra való felhasználására, más jellegű kizsákmányolására (itt lehet gondolni például a gyerekmunkára). Egyes bántalmazástípusok megvalósulhatnak mind aktív, mind pedig passzív magatartás útján, erre jó példa a lelki abúzus, amely során a gyermek nem csupán aktív megaláztatásnak lehet kitéve. „Meleg ruha, hideg szív” - fogalmaz Herendi Kata pszichológus a gyermekkori érzelmi elhanyagolás kapcsán⁵. Az érzelmi elhanyagolás következtében kialakult elhagyatottság-érzés szintén mély nyomot hagyhat a gyermekben abban az esetben is, ha fizikai szükségletei egyébiránt kielégítésre kerülnek. Nem beszélve arról, hogy a lelki egészség veszélyeztetése a fizikai állapotra is

³ Simon Gábor – Angyal Miklós – Déry Katalin – Heckmann Veronika: Egy büntetlenül maradt gyermekbántalmazás tanulságai. ORVOSI HETILAP 2024. 165. évfolyam 14. szám, 553-559.

⁴ Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet, "A szociális ágazat módszertani és információs rendszereinek megújítása" c. kiemelt projekt: A gyermekbántalmazás megelőzése és kezelése kézikönyv. Budapest, 2016. 58.

⁵ Herendi Kata – Szabó Eszter Judit: Az otthon hidege. Open Books, 2024. 2015.

negatív hatással lehet, a pszichoszomatikus tünetek jelzésalapként szolgálnak a külvilág számára is, még akkor is, ha a gyermek belső vívódásait szóvá nem akarja/nem tudja tenni, ezek a jelek világosan mutatják: valami nincs rendben. Látható tehát, hogy ezek a gyermekbántalmazás kapcsán történő klasszifikációk átfedésben lehetnek egymással.

A meghatározás fontos elemét képezi továbbá az abúzus potenciális és valós megvalósulása is, ennek szerepe leginkább a prevencióban érhető tetten, hiszen - ahogy arról majd a gyermekvédelmi jelzőrendszer, illetve a védőnői feladatellátás részletezése kapcsán is szó esik majd - a gyermekvédelem lényege nem csupán a már kialakult krízishelyzet észlelésében és kezelésében fogható meg, hanem az eszkalációt megelőző rizikófaktorok észlelésében és az ezekre való érdemi reakcióban is.

A bántalmazás tárgya tág értelemben a gyermek, azonban a támadás annak típusától függően a kiskorú különböző életfeltételeire irányul, pontosabban azokat veszélyezteti. A szűkebb értelemben vett abúzus ezen életfeltételek veszélyeztetésében áll. Az egészség, a túlélés, a fejlődés és a méltóság egyben az emberi élethez szorosan kapcsolódó értékeknek is tekinthetők.

A WHO statisztikái alapján ma 4 gyermekből 3 - ez megközelítőleg 300 millió gyermeket jelent világszerte - 2-4 évesen rendszeresen elszenvedője fizikai bántalmazásnak és/vagy lelki abúzusnak szülei vagy gondozói keze által⁶.

Itthon a Hintalovon Alapítvány 2023-as Gyermekjogi Jelentése szerint a gyermekvédelmi rendszer tudomására jutott gyermekbántalmazási esetek túlnyomó részében a gyermekeket családjukon belül érte erőszak. A KSH 2022. évi adatai szerint 5083 fizikai bántalmazást elszenvedett gyermek szerepel a nyilvántartásban és ennek kapcsán is elmondható, hogy a bántalmazott gyerekek 89%-át, azaz 4545 főt a családján belül érte a fizikai erőszak. A gyermekekkel szembeni szexuális visszaélések esetén is az érintett gyerekek 79,6%-a a családjában szenvedte el az abúzust. Gyermekek irányában tanúsított lelki abúzus tekintetében 6901 esetet tart számon a gyermekvédelem. A gyermekekkel szemben elkövetett abúzus megvalósulási formái közül az elhanyagolás aránya legmagasabb: összesen 41 489 elhanyagolt gyermekről van tudomása a gyermekvédelmi rendszernek⁷.

⁶ World Health Organization. *Child maltreatment*.
<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment> 2024.09.09.

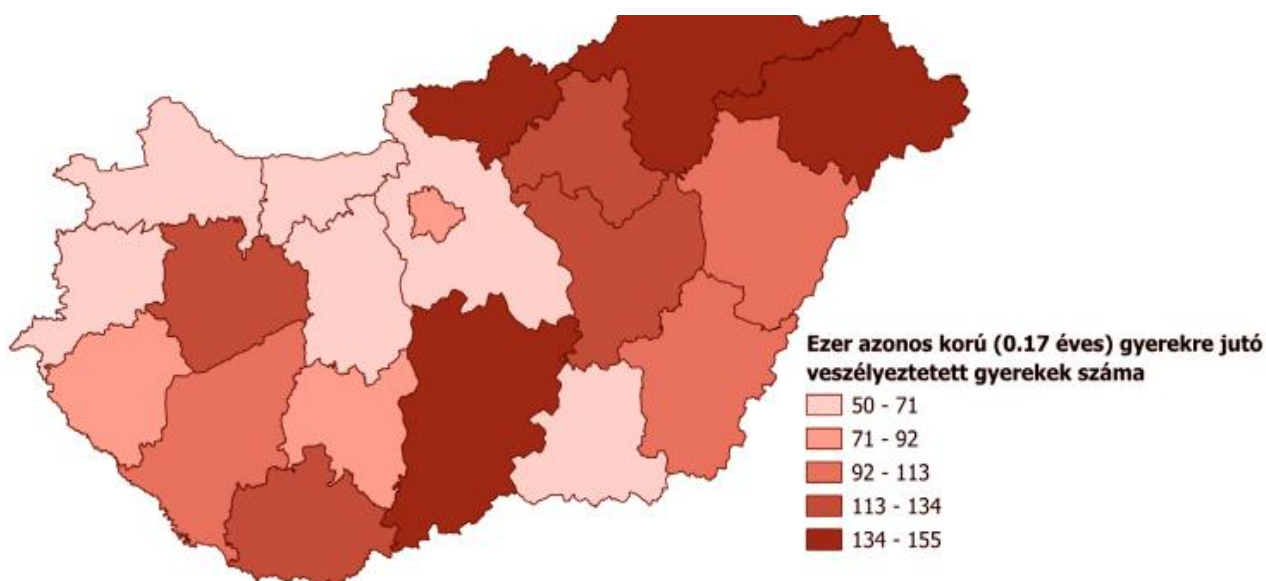
⁷ Hintalovon Alapítvány. Gyermekjogi Jelentés 2023.
https://hintalovon.hu/wpcontent/uploads/2024/05/Hintalovon_Gyermekjogi_Jelentes_2023.pdf 2024.10.19.

Természetesen a bántalmazás magas látenciáját sem szabad figyelmen kívül hagyni: az előbbi adatok a WHO, a KSH⁸, illetve a Hintalovon Alapítvány méréseire alapozott számok, amelyek korántsem tükrözik a teljes valóságot, csupán töredékei annak azoknak az eseteknek, amelyek el vannak rejtve a nyilvánosság elől és amelyek nagy valószínűséggel soha nem is fognak napvilágot látni.

1. TÁBLÁZAT A GYERMEKVÉDELMI RENDSZERBEN NYILVÁNTARTOTT BÁNTALMAZOTT ÉS ELHANYAGOLT GYEREKEK SZÁMÁRÓL, 2022.

Az ellátott bántalmazott és elhanyagolt kiskorúak adatai, 2022.	
Fizikai bántalmazás	5083
Lelki bántalmazás	6901
Szexuális bántalmazás	1013
Elhanyagolás	41 489
Összesen:	54 486

1. ÁBRA EZER AZONOS KORÚ (0-17) ÉVES GYEREKEKRE JUTÓ VESZÉLYEZTETETT GYEREKEK SZÁMA VÁRMEGYÉNKEN, 2022.

⁸ Papházi Tibor: A gyermekbántalmazás statisztikája. Metszetek, 2016. 5. évfolyam 4. szám, 123-137.

2. ELMÉLET A BÁNTALMAZÁS OKAIRÓL

A gyermekbántalmazást mint társadalmi jelenséget vizsgálva többször is felmerül a kérdés: miért válnak a gyermekek bántalmazás tárgyává?

Kezdetben megragadnám az alkalmat, hogy a gyermekbántalmazás okainak kifejtése kapcsán visszakanyarodjak a fentebb leírt megjegyzésemhez a gyermekbántalmazás látenciáját illetően, mégpedig azon esetekre utalva, amelyekre később, az érintett gyermek felnőttkorában sem derül fény. Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy a trauma nyomtalanul eltűnne, hiszen azt a bántalmazott folyamatosan magában hordozza egészen addig, amíg szembe nem néz szembe mindazzal, ami őt érte és emellett azzal érzelmi megrázkódtatással is, amelyet ennek következtében el kellett szenvednie. Ameddig ez nem történik meg, a gyermekkorban átélt megrázó élmények lappanganak és esetlegesen felmerülő külső jelei leginkább azokban az aktusokban foghatók meg leginkább, amelyeket a gyermekként bántalmazott szülő saját gyermeke irányában valósít meg⁹. Az a szülő, akivel szemben gyermekkorában abúzust követtek el, nagyobb valószínűséggel bántalmazza saját gyermekét, mint az a szülő, aki egészséges családi környezetben nőtt fel. Erre a jelenségre a szakirodalom transzgenerációs hatásként hivatkozik¹⁰. A gyermek a különböző viselkedésmintákat elsősorban közvetlenül az őt körülvevő emberektől, tehát szüleitől, nevelőitől, pedagógusaitól, kortársaitól veszi át, ideértve a kommunikációt és azon belül a konfliktuskezelést is¹¹, így kerülhetnek többek között az erőszakos magatartásformák is továbbadásra a generációk között. Ezt a körforgást nem könnyű megállítani, hiszen itt többről van szó, mint egy rossz szokás levetkőzéséről. A bántalmazás könnyen válhat a hétköznapiak részévé, de ennél sokkal mélyebbre is beépül: az ember jellemébe. Az érdekérvényesítés egyik természetes velejárója az a helyzet, amikor két vagy több érdek ütközik egymással, más szóval ha konfliktus alakul ki. Ha a gyermek nem tanulja meg békés módon kifejezni saját akaratát, illetve képtelen annak elfogadására, hogy bár érdekét adekvát módon prezentálja a külvilág felé, annak realizálódása mégsem lehetséges - mert az akadályozná más jogának kiteljesedését vagy adott esetben saját biztonságának megőrzését, fejlődésének előmenetelét - azokat a módszereket fogja alkalmazni, amelyekkel (akár mások érdekét figyelmen kívül hagyva) biztosra veheti, hogy céljának javát szolgálják. Ennek egyik leggyorsabb és talán leghatékonyabb eszköze az erőszak. A

⁹ Révész György: Szülői bánásmód és a gyermekbántalmazás. Doktori értekezés. Pécs, 2002. 11.

¹⁰ Dudás Attiláné dr. Korinek Beáta Zsófia: A működési zavarok hatásai a veszélyeztetett gyermek társadalmi integrációjára. Doktori értekezés, Pécs, 2024. 44

¹¹ Herke-Fábos Barbara Katalin: Megelőző pártfogás a jogágak metszéspontjában. Budapest, Novissima Kiadó. 2022. 22.

bántalmazó azáltal, hogy áldozatát megfélemlíti vagy vele szemben kényszert alkalmaz, egyfajta alá-fölérendeltségi viszonyt teremt, amelyen belül önmagát helyezi a domináns pozícióba¹². Tekintettel a gyermek kiszolgáltatott helyzetére, kijelenthető, hogy az elkövető visszaél erőfölényével, emellett az áldozat sérülékenységet fokozza az, ha attól szenved el a bántalmazást, akinek meg kellene védelmeznie őt minden olyan eshetőségtől, ami számára mind fizikailag, mind akár érzelmileg káros következményekkel járhat. Mondhatni, hogy ebben az esetben nagyobb a támadó felület, amely nemritkán szintén képezheti abúzus okát.

A gyermek környezetében szülője, nevelője az, aki a legtöbb időt töltheti vele, különös tekintettel a gyermek óvodás- vagy iskoláskora előtti időszakra, ebből kifolyólag számos alkalom kínálkozik a bántalmazásra és a kiskorúak fentebb említett védtelensége könnyű prédává teszi őket. A kizsigerelő bánásmód egyik válfaja az az eset, amikor a szülő saját meg nem élt vágyait gyermekén keresztül szeretné megvalósítani¹³. Ez a helyzet is tökéletes példa arra, hogy a gyermekbántalmazás korántsem mindig egyértelmű: előfordul, hogy a gyermekkel szemben tanúsított romboló magatartás önzetlenség és gondoskodás mögé bújtatva történik, ilyenkor nemritkán a szülőben sem tudatosul az abúzus ténye. Felfedezhető ellentmondás, hiszen az önzetlenség igazi arca ebben az esetben pont, hogy az önzés, hiszen a szülő nincs tekintettel gyermeke egyéniségére, fejlődésének egyéni tempójára, illetve ebből kifolyólag véleményére sem, holott ez utóbbi figyelembevétele jogi szempontból is kiemelt fontossággal bír, elég csak a bontópereknel felmerülő szülői felügyelet gyakorlásának kérdésére gondolni¹⁴. A bántalmazás ezen módjának érdekes és viszonylag újonnan felfedezett típusa a Münchhausen Syndrome by Proxy¹⁵. Ebben az esetben a gyermek szándékos megbetegítéséről van szó, azonban a szülő ahelyett, hogy magára hagyná gyermekét, törekszik arra, hogy meggyógyítsa. Ennek pszichológiai hátterében a szülő érzelmi krízise áll. Ezen bánásmód leggyakrabban a szeretet- és figyelemhiány, továbbá az irányítás iránti vágy kifejeződése, a bántalmazó célja ebben az esetben az, hogy áldozatát olyan kiszolgáltatott helyzetbe hozza, aminek következtében függési viszony alakul ki és ez a helyzet megteremti a számára szükséges mozgásteret. Ez

¹² Fliegauf Gergely – Sófi Gyula: Gondolatok a gyermekek ellen elkövetett szexuális abúzzsal (CSA) kapcsolatban. Belügyi szemle 70. évfolyam 2022/5. szám, 1057-1076.

¹³ Tóth Zsuzsanna: A családon belüli erőszak. Debreceni Jogi Műhely, XI. évfolyam 1-2. szám <https://ojs.lib.unideb.hu/DJM/article/view/6629/6208>

¹⁴ Visontai-Szabó Katalin: A szülői felügyeleti jogok gyakorlása rendezésének jogi keretei, pszichológiai háttere és problémái. Doktori értekezés. Szeged, 2014. 323

¹⁵ Herczog Mária – Kovács Zsuzsanna: A gyermekbántalmazás és elhanyagolás. 1. sz. Módszertani levél háziorvosok, házi-gyermekorvosok, védőnők, gyermekegészségügyi szakemberek részére. Budapest, 2004. 43.

a viselkedésminta nem csupán a gyermekbántalmazás aspektusában fordulhat elő, bár eltérő arányban, de bármely korosztály lehet érintett.

Emellett természetesen adottak még további tényezők, amelyek általánosságban növelik annak az esélyét, hogy valaki gyermekével szemben később bántalmazó bánásmódot valósítson meg¹⁶, ilyenek lehetnek többek között az újszülöttel való kötődést illetően fellépő nehézségek, a gyermek fejlődésével kapcsolatos irreális elvárások megléte, függőség - különös tekintettel az alkohol-és drogfüggőségre¹⁷, alacsony önbecsülés, gyenge impulzuskontroll, mentális vagy neurológiai rendellenesség, bűnözői életmód vagy pénzügyi nehézségek. A gyermek szocializációs környezetét elsődlegesen a család, másodlagosan pedig a kortárs közeg, így az óvodai, iskolai közösségek képezik. A családi burkon kívül kerülve a gyermeknek lehetősége nyílik a kortársaival való kapcsolatteremtésre és ezáltal különböző kommunikációs képességek elsajátítására is. A gyermekeket ezen közösségek berkein belül számos inger éri, amelyek különbözhetnek a családi viszonyrendszerben felmerülő impulzusoktól, főként azért, mert kortársak által vannak körülvéve. Természetesen ez a tényező az otthoni környezetben is adott lehet, amennyiben egy vagy több hozzá korban közel álló testvér része a mindennapoknak, viszont a családon kívüli közösségekben kialakult kapcsolatok jellege így is más jelleget ölt, mint a vérségi kötelékeké. Azonban egy közös tulajdonság mindenképpen megállapítható: ugyanúgy, ahogy családon belül, a gyermeket azon kívül is érheti bántalmazás, amelynek alanya nem csak kortárs, de felnőtt is lehet. A bullying fogalma¹⁸ sokak számára ismerős lehet, azonban az ellene való védekezés nem mindig élvezett ekkora figyelmet, mint manapság, ugyanakkor ez korántsem jelenti azt, hogy az iskolai bántalmazások száma ennek köszönhetően jelentősen csökkenne. Az ilyen esetekben is érvényesül egy bizonyos fokú látencia, hiszen az áldozat sokszor - akár a vele történetekkel kapcsolatban érzett szégyenérzetből kifolyólag - nem hajlik arra, hogy megnyíljon. Nem beszélve arról, hogy amennyiben a bántalmazó felnőtt, a gyermek kisebb eséllyel számol be az őt ért atrocitásokról, tartva őszinteségének esetleges következményeitől, amelyekkel az elkövető őt sakkban tartja. A felnőtt-gyermek kapcsolat bizonyos alá-fölérendeltségi aspektusai

¹⁶ Babity Mária: A gyermekbántalmazás rizikótényezőinek vizsgálata. Doktori értekezés. Pécs, 2013. 211.

¹⁷ Gubucz-Pálfalvi Sejla – Kurimay Tamár – Danis Ildikó: Az ártalmas gyermekkori élmények és a felnőttkori alkoholfüggőség közötti összefüggések. ORVOSI HETILAP 2023. 164. évfolyam 41. szám, 1628-1636.

¹⁸ Coloroso, Barbara: Zaklatók, áldozatok, szemlélők. Harmat Kiadó. Budapest, 2020. 383.

nagyon is kapóra jöhetnek az elkövetőnek, hiszen a gyermekkel - az erőviszonyok különbségéből adódóan - nem nehéz elhitetni, hogy a nála idősebbekkel szemben mindenfajta ellenállás hiábavaló. Ezt a helyzetet az felnőtt elkövetők könnyedén kihasználhatják.

3. TÉMAVÁLASZTÁS INDOKOLÁSA

Témaválasztásom egyik okaként az abúzust elszenvedő gyermekek magas számát, illetve kiszolgáltatott helyzetük bántalmazó általi kihasználásának problematikáját jelölném meg. A korábban ismertetett statisztikai adatok egyértelműen arra engednek következtetni, hogy a gyermekek családjuktól vagy gondozási környezetüktől gyakran nem kapják meg azt a védelmet, amelyre szükségük lenne. *Kire számíthatnak ebben az esetben a gyermekek?*

Általában kijelenthető, hogy a gyermekbántalmazás nem korlátozódik csupán egy mikroközösségre, egy társadalmi rétegre, kultúrára, korra, nemre, foglalkozásra vagy földrajzi térségre. Kisebb vagy nagyobb mértékben, de mindenhol jelen van, ugyanez elmondható az ellene való küzdelemről is. A gyermekvédelem számos jogterülethez, illetve más tudományos szektorhoz is kapcsolódik. Korábban érintőlegesen szó esett a kiskorú veszélyeztetéséről, illetve a kiskorú ellen elkövetett egyéb bűncselekményekről mint büntetőjogi kategóriákról. Nem elhanyagolható azonban a gyermekvédelem polgári jogi vonzata sem, erről fentebb úgyszintén említést tettem a bontóperek kapcsán. A gyermekek alapvető jogait Magyarország Alaptörvénye rögzíti, ezáltal adott az alkotmányjogi nézőpont is. A közigazgatási jog a gyermekvédelemmel - vagy másnéven ifjúságvédelemmel mint a szociálpolitika egyik részterületével, illetve mint állami feladattal foglalkozik¹⁹. Emellett a gyermekek védelmének biztosítása és minél teljesebb kiterjesztése globális szinten a nemzetközi jog egyik célkitűzése. E törekvés melléktermékeit képezik a témában született nemzetközi szerződések, amelynek rendelkezései a belső jogra gyakorolt hatásuk miatt fontos jelentőséggel bírnak.

Külön kiemelném a gyermekvédelem kriminológiai vonatkozását is. Választásom többek között azért is a kriminológiai megközelítésre esett, mert a gyermekbántalmazás társadalmi jelenséggént való vizsgálata elengedhetetlen annak megelőzésére és megszüntetésére irányuló módszerek kidolgozásához. A bántalmazás alanyainak, áldozatainak²⁰, módjainak, okainak és következményeinek feltárása minden kétséget

¹⁹ Rózsás Eszter: A gyermekvédelem rendszere. JURA 2004/2., 140-149.

²⁰ Schweighardt Zsanett: Áldozatvédelem, áldozatsegítés és a büntető felelősségre vonás. De iurisprudentie et iure publico III. évfolyam 2009/2. szám <http://dieip.hu/wp-content/uploads/2009-2-03.pdf>

kizáróan segítséget nyújthat egy hatékonyan működő gyermekvédelmi rendszer létrehozásában.

A gyermekvédelem általános társadalmi felelősségként is aposztrofálható, hiszen a társadalom érdeke is az, hogy a gyermek olyan környezetben nevelkedjen, amely az ő fejlődését pozitív irányba előremozdítja. Ennek fő ismérvei az egészség, a biztonság és a méltóság, de ebbe a kategóriába sorolható minden más olyan feltétel is, amely ahhoz járul hozzá, hogy később a gyermek nem csak egy egészséges lelkületű felnőtt, de a társadalom hasznos tagja is legyen. (Büntetőtörvényünk a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések tekintetében ezt világosan kifejezi: „*A fiatalkorúval szemben kiszabott büntetés vagy alkalmazott intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjön, és a társadalom hasznos tagjává váljon...*”²¹) Ebből az érdekből vezethető le a gyermekvédelem mint Alaptörvényben is rögzített állami feladat. E felelősségvállalás eredménye a gyermekvédelmi rendszer és jelzőrendszer kiépítése, melynek többek között a védőnői szolgálat intézménye is szerves részét képezi. Édesanyám révén kötődöm ehhez a területhez, hiszen ő maga már több évtizede családjogi területen tevékenykedik, így volt alkalmam bepillantást nyerni a család-, de főleg a gyermekvédelem világába.

A következőkben témaválasztásomhoz kapcsolódóan érintőlegesen bemutatnám azt az esetet, amely dolgozatírásom egyik fő inspirációjaként szolgált és amelynek munkám utolsó részében külön fejezetet is szentelek. 2023. október 19. napján az egyik vármegyeszékhely településének külső városrészén egy hároméves kisfiú az azt megelőző este őt ért bántalmazás következtében keletkezett súlyos sérülései miatt elhunyt. A vidéki törvényszék vádiratát idézve a gyermek édesanyja „*hazaérkezve 20:00 óra körüli időpontban bántalmazta a kiságyban fekvő gyermekkorú sértett kisfiút (...), majd az ágyból kiemelte a kisfiát és a földhöz vágta úgy, hogy a gyermeke a fejét a padlóba verte*”²². A kisgyermeket édesanyja születése után a kórházban hagyta, hazagondozásra - többek között a nevelési környezet gyámhatóság általi alkalmatlannak ítélté miatt - később került sor. A bíróság által feltárt tények alapján megállapítható volt, hogy a védőnők a gondozásukba utalt kisfiút nem látogatták, hazagondozása utánkövetését elmulasztották. Az esettel kapcsolatos indíttatásom az, hogy megvizsgáljam, mit kellett volna tenni védőnőként, a gyermekvédelmi rendszer és jelzőrendszer tagjaként, de még inkább: *mit kellett volna tenni emberként.*

²¹ 2012. évi C. törvény a Büntetőtörvénykönyvről (továbbiakban Btk.) XI. fejezet, 106. § (1) bekezdés

²² 14. életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett emberölés büntette. Ügyszám: 13.B105/2024

4. FOGALMI KÉRDÉSEK: VESZÉLYEZTETÉS ÉS VESZÉLYEZTETETTSÉG

Mielőtt belekezdenék a gyermekvédelmi rendszer, illetve jelzőrendszer feladatellátásának - különös tekintettel a gyermekbántalmazás megelőzésének és kezelésének kérdéskörére - részletezésébe, az alábbiakban definiálnék még néhány, a dolgozat témájához szorosan kapcsolódó fogalmat.

A gyermekbántalmazás fogalmi meghatározásáról korábban esett szó, ennek terminológiájával közvetlenül összefügg a gyermek veszélyeztetése, illetve veszélyeztetettsége. Első esetben a gyermek alapvető fizikai és/vagy lelki szükségleteinek tartós elhanyagolásáról és/vagy gyermekbántalmazásról beszélhetünk. E fogalmi elemek közül kiemelendő az állapot távlatiséga, az elhanyagolás vagy bántalmazás - összefoglaló néven a gyermekkel szemben tanúsított rossz bánásmód - folyamatossága, rendszeressége.

A gyermekvédelmi törvény a veszélyeztetettség mint magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapotot határozza meg, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza²³. Tág értelemben véve tehát a gyermek veszélyeztetettsége nem csak gyermekbántalmazás következtében létrejött helyzet, azt más, emberen kívül álló körülmény is előidézhetheti.

A veszélyeztetettség büntetőjogi fogalmának meghatározását a kiskorú veszélyeztetésének tényállása foglalja magába. Eszerint felelősségre vonható az a gyermek nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy, aki e feladatából folyó kötelességét súlyosan megszegi, és ezzel a kiskorú testi, értelmi vagy erkölcsi fejlődését veszélyezteti. Továbbá büntetendő az a nagykorú személy, aki kiskorút bűncselekmény elkövetésére vagy züllött életmód folytatására rábír, rábírni törekszik, továbbá aki kiskorúval kényszermunkát végeztet, valamint aki a kapcsolattartást akadályozza²⁴. A Btk.-ban érvényesül az eredmény tényállások, illetve a veszélyeztető tényállások megkülönböztetése. Az első esetben egy már kialakult krízishelyzetről beszélhetünk, míg a második esetben a gyermek biztonságát ugyan nem érte sérelem, de az eredmény tényállás megvalósulásához szükséges kockázati tényezők már kialakultak. A gyermekbántalmazás megelőzésének szempontjából főleg az utóbbi kategória játszik fontos szerepet, hiszen ezen tényezők észlelése és kiküszöbölése a gyermekvédelmi jelzőrendszer lényegi feladatát képezi. A kiskorú veszélyeztetésének tényállását a gyermekvédelmi törvény veszélyeztetettség-fogalmával párhuzamba állítva megfigyelhető, hogy mindkét

²³ A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (továbbiakban Gyvt.) 5. § n) pont

²⁴ Btk. 208. § (1) bekezdés

fogalommeghatározás a teljességre törekszik, azonban míg a gyermekvédelmi törvény definíciója esetében inkább egy holisztikus szemléletmód érvényesül, addig a Btk. által ismertett tényállási elemek nevesítik a veszélyeztetés lehetséges megvalósulási formáit. Ezek a konkretizált magatartások nem fedik le teljes egészében a gyakorlatban gyermek veszélyeztetésére irányuló viselkedésformákat, azonban alapot adhatnak a gyermek védelembe vételére, emellett az eredmény tényállások általában hatósági intézkedést és szankciót vonnak maguk után.²⁵

Én a következőkben a veszélyeztetettségre mint a gyermek nevelési környezete által előidézett állapotra helyezem a hangsúlyt.

²⁵ Gyurkó Szilvia: Gyermekbántalmazás, veszélyeztetett gyermekek. In: (Borbíró Andrea – Kerecsi Klára szerk.): A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve. Budapest, 2009. 329-345.

III. A GYERMEKVÉDELMI RENDSZER ÉS JELZŐRENDSZER SAJÁTOSSÁGAI

1. A GYERMEKVÉDELMI RENDSZER ÉS JELZŐRENDSZER EGYMÁSHOZ VALÓ VISZONYÁRÓL

A gyermekvédelmi rendszer és jelzőrendszer fogalmi elhatárolása kulcsfontossággal bír, rendszertani szempontból közöttük rész-egész kapcsolat áll fenn. A gyermekvédelmi rendszer elsődleges feladatai közé tartozik a gyermekek családon belüli nevelkedéséhez szükséges körülmények biztosítása, továbbá veszélyeztetettségükre való érdemi reagálás, illetve a vér szerinti családjukból hatósági intézkedés útján kiemelt gyermekek fejlődéséhez szükséges feltételek megteremtése. Ezen célok megvalósításának eszköztárát képezi a gyermekvédelmi jelzőrendszer²⁶, amely mind a preventív jellegű feladatellátást, mind pedig a kríziskezelést magában foglalja. Ezekről a későbbiekben részleteiben is szó esik majd.

2. A VESZÉLYEZTETETTSÉG MEGSZÜNTETÉSE

A gyermekvédelem alapvető szabályait a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: gyermekvédelmi törvény) foglalja magába, amely az ENSZ Közgyűlése által 1989. november 20-án elfogadott, Magyarországon az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdetett Gyermek jogairól szóló New Yorki Egyezményrel összhangban a gyermek mindenek felett álló érdekeinek érvényesítését - amelyre a Gyermekjogi Egyezmény úgy hivatkozik, mint „*best interest of a child*” - tartja szem előtt. A gyermekvédelem biztosítékait képezik a gyermekvédelmi törvény III. fejezetében is meghatározott pénzbeli, természetbeni és személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások, gyermekvédelmi szakellátások, illetve hatósági intézkedések. Ezeket összefoglaló elnevezéssel a gyermekvédelmi rendszer pilléreinek hívjuk. Bár a törvényi rendelkezések értelmében a hatósági intézkedések és szolgáltatások köre határozottan elválik egymástól, céljuk, a gyermek érdekének legteljesebb érvényre juttatása közös. Az elkülönítés oka az érvényesítés mikéntjében fogható meg, hiszen míg a hatósági intézkedések nem csak a gyermek, de egyben családja életére sorsdöntő hatással bíró döntésekként realizálódnak és amelyek letéteményese a gyámhatóság, addig a szolgáltatások opcionális jelleget öltenek, célcsoportjukat a hátrányos helyzetű családok,

²⁶ Emberi Erőforrások Minisztériuma. A gyermekvédelmi észlelő-és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan.

[file:///C:/Users/Asus/Desktop/t%20d%20k/T%20D%20K/anyagok/2017%20MODSZERTANI UTMUTAT O.pdf](file:///C:/Users/Asus/Desktop/t%20d%20k/T%20D%20K/anyagok/2017%20MODSZERTANI%20UTMUTAT%20O.pdf) 2024.03.13

gyermekek képezik²⁷. A szolgáltatások tekintetében beszélhetünk továbbá családok részére nyújtott általános gyermekjóléti alapellátásról, illetve családjukból kiemelt gyermekek számára biztosított gyermekvédelmi szakellátásról. Kijelenthető tehát, hogy a gyermekvédelem a családvédelemmel kéz a kézben jár, hiszen a gyermekvédelmi rendszer egyik fő célkitűzése a gyermek testi és lelki egészségének, fejlődésének családi keretek között történő biztosítása. Ez nem véletlen: a gyermek érdekét elsősorban az szolgálja, ha saját családjában nevelkedhetne. A hatósági intézkedések szükségességét is az indokolja, hogy a gyermek családon belüli nevelkedését bizonyos körülmények fennforgása nem teszi lehetővé²⁸. Azonban gyermek jólétének biztosítása a család egysége fenntartásának viszonylatában prioritást élvez, ezen a ponton a családvédelem és a gyermekvédelem elválik egymástól.

A gyermekvédelmi rendszer működtetése elsődlegesen az állam feladata és kötelezettsége, emellett területi szinten fontos szereplők az önkormányzatok (pl.: családok átmeneti otthona, illetve egyéb szociális juttatások tekintetében), a civil szervezetek, egyházi szervezetek, illetve egyéni vállalkozók. Az állam felelőssége abban áll²⁹, hogy a jogszabályi keretek biztosítása, az intézményrendszer feladatainak meghatározása, továbbá a rendszer zavartalan működésének finanszírozása és a szakmai felügyeletet ellátása által szavatolja a gyermekvédelem, mint közszolgáltatás színvonalát. A gyermekvédelem szoros együttműködést folytat a jóléti ellátásokkal, az oktatás és egészségügy rendszerével, továbbá ezen túlmenően a helyi közösségekkel.

3. PREVENCIÓ

A gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjait a gyermekvédelmi törvény taxatívén felsorolja, ide tartoznak azok a természetes és jogi személyek, akik a gyermekek veszélyeztetettségének észlelése esetén a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltató irányába jelzési, továbbá hatóságok irányába eljáráskezdményezési kötelezettséggel bírnak. Ilyen intézményi struktúrának minősül többek között a gyermekegészségügyi szolgálat, a közoktatási intézmények, a családsegítő szolgálatok, a rendőrség, az ügyészség, az áldozatsegítő

²⁷ Balogh Karolina – Gregorits Péter – Rácz Andrea: A gyermekvédelmi intézményrendszer működési környezetének vizsgálata a 'gyermekvédelem mint szolgáltatás' értelmezési keretrendszer tükrében. ESÉLY 2019/3., 26-47.

²⁸ Üveges Brigitta: A gyermekvédelmi rendszer bemutatása Magyarországon, különös tekintettel a gyermekvédelmi gondoskodásra. Miskolci Jogtudó, 2023/2. szám, 128-138.

²⁹ Rácz Andrea: A magyar gyermekvédelmi rendszer fejlesztési lehetőségei a produktív hatalomgyakorlás keretrendszerében. In: (Karlovitcz –János Tibor szerk.:) Társadalom, kulturális háttér, gazdaság, International Research Institute, Komárno, 2016, 284-290.

szolgálat, illetve a gyerekekkel kapcsolatba kerülő civil szervezetek. Emellett maguk az állampolgárok is törvény erejénél fogva kötelezettek bejelentés megtételére. Összesítve a jelzési kötelezettség minden olyan személyre kiterjed, akinek értelme és belátási képessége elegendő mértékben kifejlődött ahhoz, hogy a veszélyeztetettséget felismerje és érdemben értékelje. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a gyermekvédelmi jelzőrendszer alanyai a gyermek életében nem ugyanolyan gyakorisággal és intenzitással vannak jelen, így a törvényi szabályozás a tagok felelősségével ehhez mérten foglalkozik. E rendelkezések ágazati szintre bonthatók. Az egészségügyi szolgáltatók feladatellátását a gyermekek egészségére negatív befolyással lévő tényezők kezelésének tekintetében az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény szabályozza, míg a nevelési, illetve oktatási intézményekben foglalkoztatott szakemberek, alkalmazottak gyermekek védelmével kapcsolatos feladatellátásának egyes részletszabályait a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény rögzíti, ezen kívül a jelzőrendszeri tagoknak ágazatonként eltérő irányelvek is útmutatóként szolgálnak³⁰. A jelzőrendszeri tagokat emellett kölcsönös együttműködési kötelezettség is terheli, amely a jelzőrendszeren belüli hatékony kommunikáció nélkülözhetetlen eleme, egyben pedig a jelzési folyamat zökkenőmentes lefolyásához is elengedhetetlen. Erre többek között az esetmegbeszélések, esetkonferenciák, továbbá esetkonzultációk is lehetőséget kínálnak.

A gyermekvédelmi észlelő-és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló egységes elvek és módszertant taglaló útmutatóban a jelzési folyamat kronológiai sorrendje a következőképpen jeleníthető meg: megelőzés, gyanú esetén jelzés megtétele, intézkedésekről történő visszajelzés a jelzőrendszer tagjainak, utánkövetés³¹. Itt is tetten érhető a prevenció, mint a jelzési folyamat egyik mozzanata, amely annak előzményeként is felfogható, hiszen eredményessége esetén a jelzés érdemi részére nem kerül sor. Egy gyermek helyzete, amely egyértelműen kiszolgáltatott jelleggel bír azt követeli meg, hogy minél kevesebb esély adódjon arra, hogy krízisállapot alakuljon ki. Minden veszélyeztetettség létrejöttét generáló

³⁰ Scheiber Dóra – Katonáné Pehr Erika – Bíróné Asbóth Katalin – Tománé Mészáros Andrea – Várnai Dóra – Kovács Zsuzsanna – Mészner Zsófia. Új gyermekbántalmazás elleni irányelv egészségügyi szakemberek számára - összefoglalás.
https://ojs.mtak.hu/index.php/egfejl/article/view/10532/8444?fbclid=IwY2xjawGsQJBleHRuA2FlbQIxMQABHfzTUS91CpG0-7aKZYk4zG29TeJgM3bn2j1Jy6PYrUKrnR_s0Cw7egOBPw_aem_FM7bR-ovmXpWCcJ5_temLw 2024.03.13

³¹ Emberi Erőforrások Minisztériuma. A gyermekvédelmi észlelő-és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan.
file:///C:/Users/Asus/Desktop/t%20d%20k/T%20D%20K/anyagok/2017%20MODSZERTANI_UTMUTATO.pdf 2024.03.13

körülmény észlelése és megfelelő módon való kezelése adja a megelőzés jelentőségét. Ahhoz, hogy nyomon követhessük a megelőzés gyakorlatban történő megnyilvánulását, érdemes a gyermekvédelmi jelzőrendszer preventív jellegű feladatellátását alanyi szintre lebontani, hiszen a gyermek háziorvosi tevékenység során egyértelműen más eszköztár és módszertan áll rendelkezésre, mint például a védőnői szolgálat esetében. Mindkét jelzőrendszeri tag egészségügyi szolgáltatást nyújt³², azonban figyelembe véve azt, hogy a háziorvos a gyakorlatban kevesebb alkalommal, illetve merőben eltérő körülmények között érintkezik a gyermekkel, mint a védőnő, ennek megfelelően bizonyos, a gyermek fejlődésének szempontjából releváns tények (mint például a család diszfunkcionalitása) feltárására nincs lehetősége. Ellenben a védőnő, akinek a család otthonába közvetlen bejárása van, a korábban már említett veszélyeztető tényállások észlelésének tekintetében nagyobb mozgástérrel rendelkezik, amely tevékenységének preventív jellegénél fogva kulcsfontosságú jelentőséggel bír.

4. KRÍZISKEZELÉS

Kutatómunkám részét képezte az egyik vármegyeszékhelyen működő gyermekjóléti központ igazgatójával készített interjúm, amelynek során sokat megtudhattam arról, hogyan is működik pontosan a család-és gyermekvédelmi alapellátás a hétköznapiakban. A gyermekjóléti intézmények a gyermekvédelmi jelzőrendszer koordinátoraiként fontos szerepet töltenek be tekintetben, hogy mely jelzések kerülnek továbbításra a gyámhatóságnak³³. Ezekben az esetekben a fő kérdés az, hogy a gyermek veszélyeztetettsége eléri-e azt a bizonyos fokot, amikor is hatósági intézkedés kezdeményezése szükséges. Ez az a határ, ahol a hatósági beavatkozás bizonyul az egyetlen megoldásnak, amelyet a legtöbb esetben megelőzi egy vagy több, a gyermek veszélyeztetettségének megszüntetésére irányuló olyan cselekmény, amely hatósági jelleget nem ölt, ámbar a hatósági feladatellátáshoz szorosan kapcsolódik. Az elsődleges cél, amely mindenek fölött áll, az a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése, illetve megszüntetése, röviden: a gyermek védelme, azonban a gyermekjóléti központok

³² Gál Antal – Orosz Lajos – Tolácziné Varga Zsuzsanna – Varga Beáta: Veszélyeztetettség fogalma, hatékony alkalmazásának szakmai megalapozása, Budapest, 2011. 61.

³³ Emberi Erőforrások Minisztériuma. A család-és gyermekjóléti szolgáltatás átalítműködtetett észlelő-és jelzőrendszer folyamatairól.

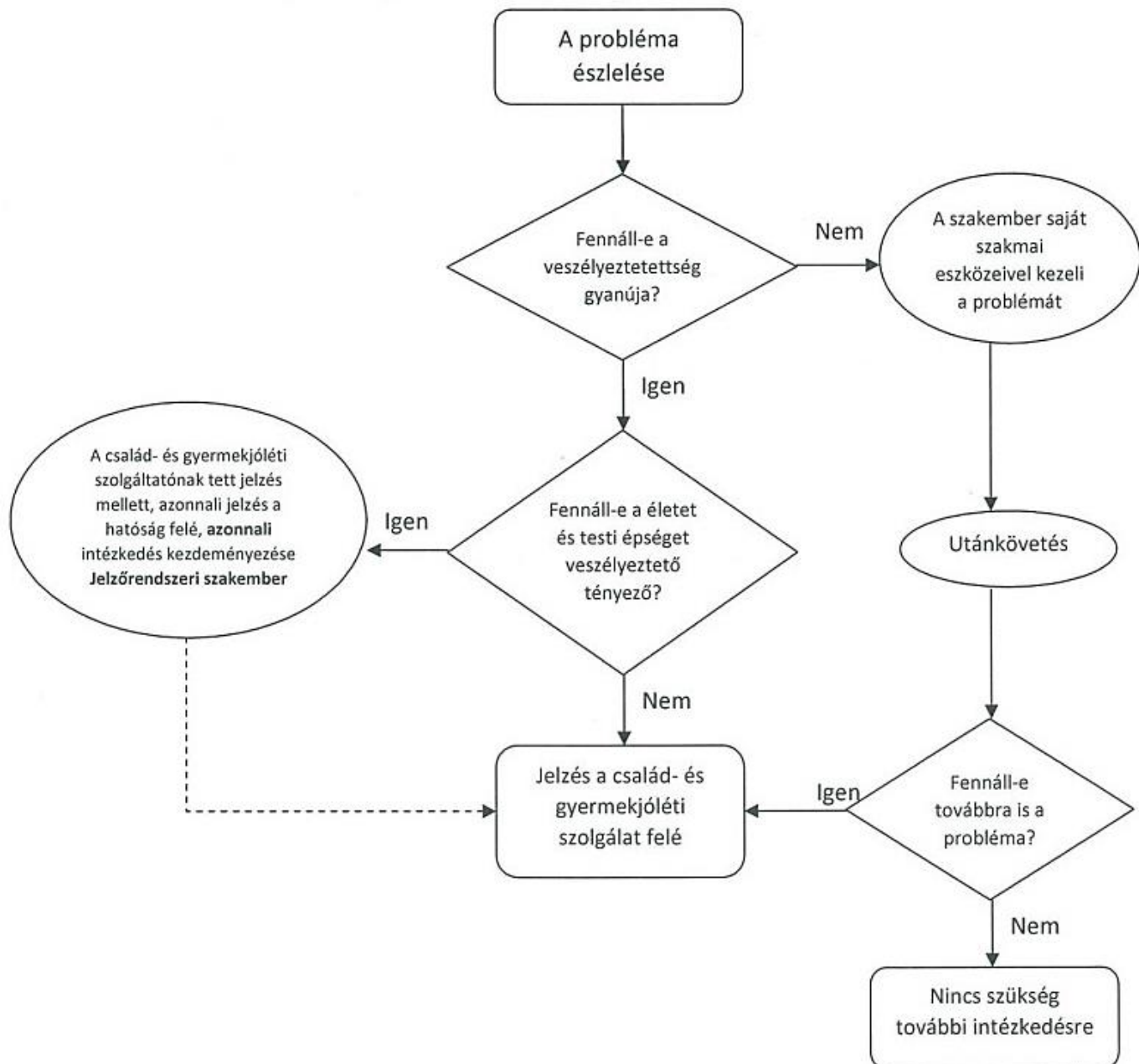
https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2017/08/PROTOKOLL_a_CSGYejo_által_mukodtetett_eszlelo_es_jelzorendszer_foly.pdf?fbclid=IwY2xjawGsPxlHHRuA2FlbQlXMQABHV97ZAPKhjw14HVvbDrBxRXSHul5bVuRKMzAbQFnYIJIo3nlmByHJ-_jVg_aem_MdnOZvJ3lb_sgwO8jtyoeA 2024.11.21.

funkciójának lényegét az is adja, hogy mindez a család berkein belül valósuljon meg. Ez a törekvés visszavezethető arra a jogszabályban is lefektetett alapelvre, miszerint a gyermek testi és lelki egészségének biztosítása, illetve fejlődéséhez szükséges feltételek lehetőleg családban történő nevelkedés keretei között legyenek megteremtve. Tehát bármely hatósági intézkedés, amely a család egységét megtöri, ultima ratio, ilyennek minősül az ideiglenes hatályú elhelyezés is, hiszen a gyermek ezáltal jelentős környezetváltozásnak van kitéve. Fontos azonban kiemelni, hogy a gyermekjóléti intézmények feladatellátása nem a hatósági intézkedések elkerülésében merül ki, hanem azt szorgalmazza, hogy a gyermek biztonságához szükséges körülmények meglegyenek, mi több: tartósan fennálljanak. A gyermekvédelmi rendszer kríziskezelési feladatai nem létezhetnek hatékony preventív tevékenység nélkül. Erre jó gyakorlati példa lehet a védelembé vétel mint megelőző hatósági intézkedés oly módon valósul meg, hogy a gyermek a családban maradhat, akként, hogy a családtagok számára együttműködési kötelezettséget keletkeztet. Tehát ebben az esetben ez a szerződés egyfajta garanciaként szolgál arra vonatkozóan, hogy - optimális esetben - a szülők szabad kezét adnak a gyermekjóléti intézkedések tekintetében, mi több, aktív hozzáállást tanúsítanak, ezzel segítve a családgondozó munkáját.

Felmerül azonban a kérdés, hogy mikor beszélhetünk a gyermek veszélyeztetettségéről? Mely faktorok fennállása esetén állapítható meg minden kétséget kizáróan az, hogy a gyermek külső segítségre szorul? Ezek a külvilág számára észlelhető jelek leginkább a veszélyeztetettség jellege szerint tipizálhatók, vannak azonban olyan általános gyanújelek, amelyek mind a fizikai, illetve érzelmi bántalmazásra, mind pedig az elhanyagolásra utaló tünetek halmazába be lehet sorolni. Bár ezeket a magatartásformákat semmi esetre sem szabad figyelmen kívül hagyni vagy elbagatellizálni, önmagában egy ilyen jel megléte nem teszi a gyermeket minden kétséget kizáróan bántalmazás áldozatává. Általában kijelenthető, hogy a legszélsőségesebb megnyilvánulásokat a legkönnyebb észrevenni, így a rezzenéstelen arc, üres tekintet, túlérzékenység, túlzott alázat tanúsítása, fizikai érintéstől való félelem, autóagresszió, hiperaktív viselkedés, pszichoszomatikus tünetek produkálása, mint alvás-vagy evészavar, illetve ezek kombinációi is odafigyelésre és egyben aggodalomra adhatnak okot. Egyes tényezők fennforgása esetén a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai joggal feltételezhetnek elhanyagolást, hiszen az alultápláltság, ápolatlanság, elhanyagolt sérülések, hiányos ruházat mind erre engednek következtetni, míg a komolyabb sebesülések (fojtogatás nyomai, véraláfutás, csonttörés, szájüregi sérülés) fizikai vagy akár szexuális bántalmazás egyértelmű jeleiként foghatók

fel³⁴. Szomorú abba belegondolni, hogy mennyi gyakorlati tapasztalat és gyermekáldozat következménye az, hogy ezek a gyanújelek végül ily módon egységesítésre kerülhettek, de talán némi vigaszt nyújthat az, hogy ennek köszönhető a gyermekvédelem áldozatközpontú szemléletmódjának, tisztánlátásának kifejlődése, amely az áldozattá válás megakadályozása és megfelelő kezelése tekintetében nagy jelentőséggel bír.

2. ÁBRA A JELZÉS FOLYAMATA AZ ÉSZLELŐ-ÉS JELZŐRENDSZER MŰKÖDÉSE SORÁN

³⁴ Emberi Erőforrások Minisztériuma. A gyermekvédelmi észlelő-és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan.

[file:///C:/Users/Asus/Desktop/t%20d%20k/T%20D%20K/anyagok/2017%20MODSZERTANI UTMUTAT O.pdf](file:///C:/Users/Asus/Desktop/t%20d%20k/T%20D%20K/anyagok/2017%20MODSZERTANI%20UTMUTAT%20O.pdf) 2024.03.13

5. JELZÉSEK-VISSZAJELZÉSEK, JELZŐRENDSZERI TAGOK AKTIVITÁSA, JELZÉSEK PROBLÉMATÍPUSOK SZERINT

Egy jelzés beérkezése esetén a gyermekjóléti intézmény számára jogszabályi és szakmai előírások szolgálnak vezérfonalként arra az esetre, ha a veszélyeztetettség fennállását illetően kétség merülne fel. Egy laikus számára talán úgy tűnhet, hogy mi sem lehet könnyebb annál, mint a tényezők közül egyértelmű következtetéseket levonni, ám a gyakorlatban a nem veszélyeztetett és a veszélyeztetett gyermek helyzete közötti mezsgye gyakran igen vékony. Úgy is lehetne mondani, hogy a helyzet nem mindig fekete-fehér és a gyermekjóléti intézményeknek nemritkán szembe kell nézniük a szürke zónákkal is. A vizsgálat során azonban annak köszönhetően, hogy annak eldöntése, hogy az adott esetben szükség van-e beavatkozásra és amennyiben igen, milyen jellegű óvintézkedéseket lenne célszerű megtenni annak érdekében, hogy a veszélyeztetettség megszűnjön, több emberen múlik, így érvényesül az az elv, hogy több szem többet lát. Ebből következik, hogy mivel ezen konklúziók levonása nem csak egy ember ítélőképességén múlik, így a később közösen meghozott döntés várhatóan olyan lesz, ami a gyermeknek a leginkább megfelel. Ami a gyermek veszélyeztetettségének konkrét, kívülágban megnyilvánuló jeleit illeti, ezeknek minősége és mennyisége az, ami befolyásolja a veszélyeztetettség fennállásának kimondását. A gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai optimális esetben rendelkeznek azzal a képességgel, hogy ezeket ne csak észrevegyék, de egyben megfelelő értékelésben is részesítsék.

2023-ban a korábban már említett vármegyeszékhelyen működő gyermekjóléti intézményhez 2356 jelzés érkezett be és az észlelések megközelítőleg 70%-a irányult kiskorú veszélyeztetettségére.³⁵ Országos szinten a legtöbb jelzést az oktatási intézmények (óvodák, valamint általános és középiskolák) teszik, az összes jelzésnek mintegy fele tőlük érkezik. A második leggyakrabban jelző szerv a védőnői szolgálat, amely a jelzéseknek 13%-át teszi meg a gyermekjóléti szolgálat felé, majd ezt követi a rendőrség 9%-os jelzési aránnyal. A jelzőrendszer többi tagja esetében 5% alatti jelzési arány állapítható meg³⁶.

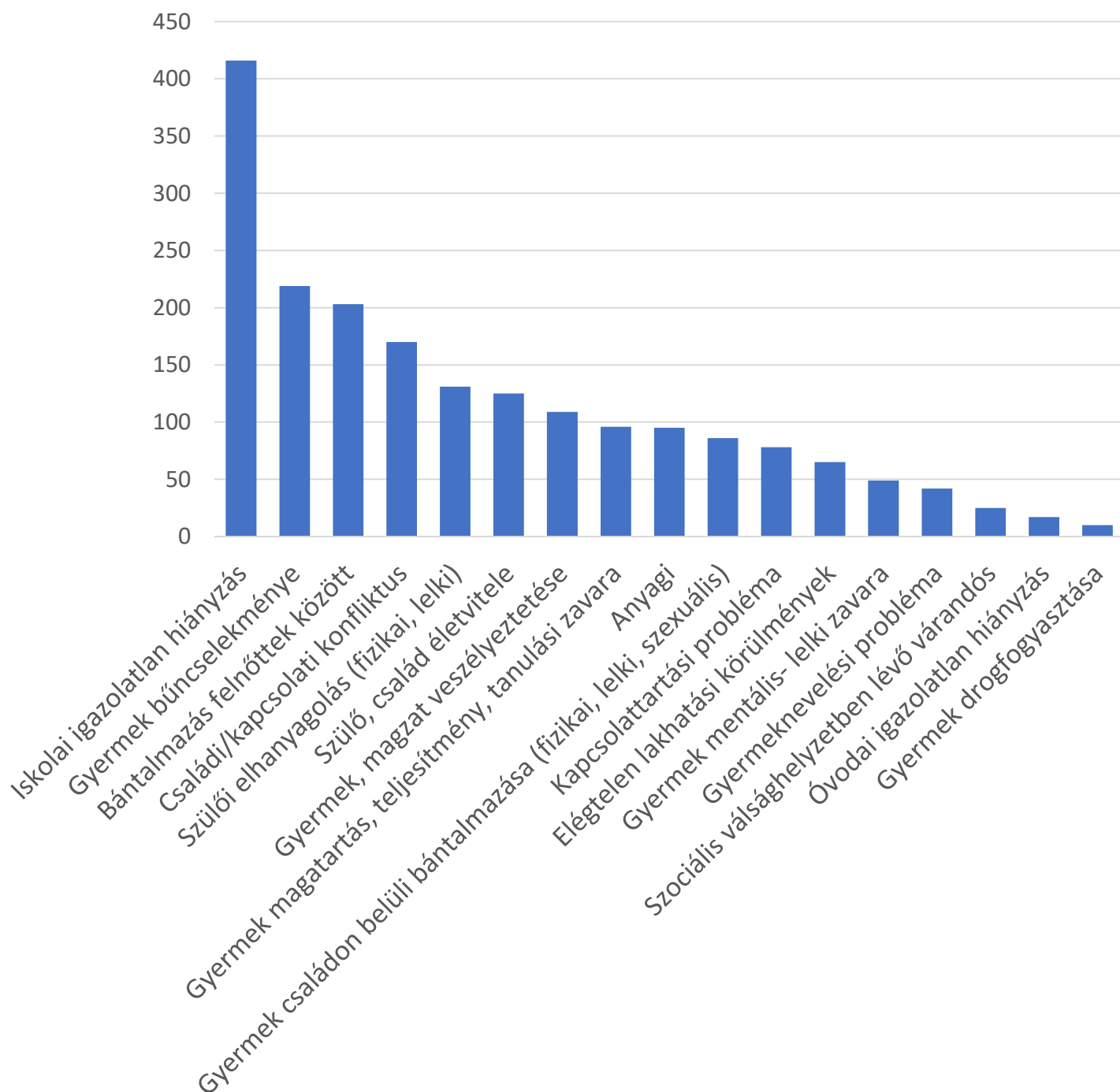
Érdekes képet mutat a jelzések problématípusok szerinti csoportosítása is, melyek közül az iskolai igazolatlan hiányzásokra vonatkozó jelzések aránya legmagasabb és a

³⁵ Mocsári Benke Zsuzsanna: A gyermekvédelmi jelzőrendszer értékelése, a dolgozatban említett gyermekjóléti szolgálat éves szakmai tanácskozása a 2023-as évre vonatkozóan, Pécs, 2024. február 28.

³⁶ A Belügyminisztérium egészségügyi szakmai irányelve az egészségügyi ellátók feladatairól gyermekbántalmazás és elhanyagolás gyanúja esetén felismerés, kezelés és megelőzés. Egészségügyi Közlöny LXXIV. ÉVFOLYAM 12. szám, 1764-1847.

kiskorúak által elkövetett bűncselekmények, továbbá a felnőttek közötti bántalmazások észlelésének hányada is megelőzi a szülői elhanyagolást, nem beszélve a gyermekek, illetve magzatok veszélyeztetettségének mértékéről.

3. ÁBRA JELZÉSEK SZÁMA PROBLÉMATÍPUS SZERINT

■ 2023

Általános tapasztalat, hogy a házi orvosok, házi gyermekorvosok (0,2%), valamint az ügyészség és a bíróság (0,3%) jelzési tendenciája a legalacsonyabb³⁷. A vármegyeszékhelyen működő gyermekjóléti központ álláspontja szerint az előző évi intézményi együttműködés szempontjából kiemelendő a védőnői szolgálattal ápoló jó kapcsolat, amely részben a védőnői jelzési tendencia kiemelkedő arányának, illetve az irányukból megmutatkozó nyílt kommunikációnak tulajdonítható. A jelzőrendszeri tagok jelzési hajlandóságában megmutatkozó nagymértékű eltérések oka részben abban keresendő, hogy a jelzés leadása elsősorban meghatározott prejudikált meggyőződésből fakad. Eszerint a jelzőrendszer tagjai arra alapozva adják le a jelzést, hogy azt később pozitív elbírálás követi és nem abból kiindulva, hogy az ő belső megítélésük szerint a gyermek veszélyeztetett. Pedig a gyermekvédelem területén különösen fontos lenne, hogy az arra vonatkozó döntést, miszerint egy jelzés leadásra kerül-e avagy sem, a szakmai protokollban lefektetett támpontok által megtámogatott belső bizonyosság vezérelje és ne a jelzés kimenetele. Ez a gyermekvédelmi jelzőrendszer egyik hiányossága, amellyel a diszfunkcionális feladatellátás megmagyarázható, de nem menthető. Annak érdekében, hogy érdemben reflektáljunk erre a problémára, először a gyökerét kell megkeresni. Valószínűsíthető, hogy annak hátterében, hogy a jelzőrendszeri tagok többsége a jelzés megtételekor döntően nem saját belső meglátásaira, továbbá az általa ezekből levont konzekvenciákra támaszkodik, részükről szaktudásukat, jártasságukat illetően fennálló bizonytalanság húzódik. Tekintettel arra, hogy a jelzést tevő oldaláról az anonimitás biztosított, a jelzőrendszeri tagoknak általánosságban nem kell esetleges megtorlástól tartaniuk³⁸. A névtelenség megteremti a helyzet által megkívánt biztonságot, így ez nem képezheti a jelzések megtételével kapcsolatos problematikus hozzáállás okát, ellenben az egyéni kompetencia akár nem tudatos megkérdőjelezése alapja lehet a jelzési hajlandóság alacsony mértékének. Ehhez kapcsolódva kiemelném a rendszeresített és kötelező jellegű szakmai továbbképzések, mentorprogramok jelentőségét, amelyek középpontjában nem csak a szakismeretek bővítése állna, de véleményem szerint ezen fejlesztési keretek között lehetőséget lehetne - sőt, kellene - teremteni az érzékenyítésre is. Önmagában az a jelenség, hogy a gyermekvédelmi szakember a gyermekre közvetlen behatással lévő esetleges veszélyeztetettségi faktorok érvényre jutása esetén saját bizonytalanságát hajlamos a

³⁷ A Belügyminisztérium egészségügyi szakmai irányelve az egészségügyi ellátók feladatairól gyermekbántalmazás és elhanyagolás gyanúja esetén felismerés, kezelés és megelőzés. = Egészségügyi Közlöny LXXIV. ÉVFOLYAM 12. szám, 1805. o.

³⁸ Hintalovon Alapítvány. Fel lehet-e jelenteni rágalom miatt azt, aki jelez egy gyermekbántalmazást? <https://hintalovon.hu/2024/08/23/gyermekvedelmi-jelzes-ragalomzas/> (2024.10.31.)

gyermek érdekénél előbbre helyezni, megalapozza a jelzőrendszeri tagok szociális érzékenységre történő edukációjának szükségességét. A mérlegelés fontossága a gyermekvédelmi jelzőrendszer munkafolyamatai szempontjából vitathatatlan, azonban a habozás nem kívánatos mozzanat. Emellett természetesen továbbra is tanácsos nem csak fenntartani, de népszerűsíteni is a jelzőrendszer tagjainak - köztük a védőnők számára is biztosított - a ventilláció céljából szervezett szupervíziós foglalkozásokat, amelyek nem csak feladatellátásuk minőségének nézőpontjából bírnak jelentőséggel, de az ebben a szakmában is jellemző kiégés tekintetében betöltött megelőző szerepük is elvitathatatlan.

A másik hézag, ami nem csak a gyermekvédelemben, de számos más területen is jelen van, szintén a foglalkoztatottságot érinti. A feladatellátás működőképességét nagyban befolyásolja a munkaerő mennyiségi tényezője, ennek kapcsán gyakran felmerülő probléma az alkalmazottak alacsony száma, ebből következően pedig a túlterheltség, ugyanakkor arra is fontos rávilágítani, hogy a hálózaton belül jelenlévő viszonyok kétoldalúak. A gyermekjóléti intézmények abban az esetben képesek eredményes feladatellátásra, ha az érintett család részéről megvan az az együttműködés, ami ahhoz szükséges, hogy a gyermek érdeke megfelelően érvényesülni tudjon. Természetesen amennyiben ezek a kooperációs törekvések hiányoznak, a gyermekvédelemnek igencsak korlátozott eszköztár áll rendelkezésére a kívánt eredmények elérése tekintetében, de ezekben a helyzetekben továbbra is van lehetőség a fentebb írt hatósági intézkedések, mint például a védelembé vétel alkalmazására. Az sem kérdés, hogy más különálló, de a gyermekvédelmi hálózattal egyébként összefüggő intézmények hibái is akadályozzák ezeket a törekvéseket, elég csak az egészségügyi rendszerre gondolni, amelynek bürokratikus folyamatai kiváló alapot biztosítanak a családi oldal részéről az együttműködés elkerülésére. A vizsgálati időpontok több hónapos várakozási idővel vannak egybekötve, ennek köszönhetően könnyen előfordulhat, hogy a gyermek nem jelenik meg az orvosnál. Megjegyzendő hogy ennek oka természetesen olyan jellegű is lehet, ami a szülőn vagy az érintett családtagon teljes mértékben kívül áll, viszont amennyiben mégsem így van és a mulasztás szándékos volt, ennek aligha lesz bárminemű következménye.

De meddig lehet hivatkozni a rendszer hiányosságaira és hol kezdődik az egyéni felelősség? A kettő közötti határ elmosódni látszik és sokszor még a jogszabály sem ad egyértelmű választ arra, hogyan lehet szétválasztani őket. A jelzőrendszeri tagok részére az észlelő-és jelzőrendszer működésével, működtetésével kapcsolatos feladatok elmulasztása esetén mind munkajogi, mind pedig büntetőjogi felelősség megállapítható. A gyermekvédelmi törvény kimondja, hogy amennyiben a kötelezett jelzőrendszeri tag jelzési

vagy együttműködési kötelezettségének nem tesz eleget, a 17. § (4), (4a) és (4b) pontjában foglalt fegyelmi, illetve büntetőjogi felelősségre vonásnak, illetve a kilátásban helyezett szankciók alkalmazásának van helye. A 2024. szeptember elsejétől hatályos rendelkezések értelmében a veszélyeztető okra utaló körülmény észlelésére a jelzőrendszeri tagnak három munkanap áll rendelkezésére a jelzés megtételére, ahogyan a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltató munkatársa vagy a gyámhatóság ügyintézője tekintetében a leadott jelzés, illetve kezdeményezés vizsgálatának megkezdésére is. Ezek elmulasztása esetén büntetőjogi felelősségre vonás kezdeményezhető. Mind a fegyelmi, mind pedig a büntetőjogi felelősségre vonás indítványozója a gyámhatóság, aki ezzel egyidejűleg egyeztető megbeszélést tart, és a gyermekjóléti szolgálatot nyújtó szolgáltatónál kezdeményezi a külön jogszabály szerinti esetmegbeszélés megtartását³⁹. Ezen túlmenően, ha a mulasztás gyermek vagy gyermekek jogának sérülését idézte elő, a működést engedélyező szerv gyermekvédelmi igazgatási bírság kiszabására jogosult, mégpedig a gyermekjóléti-, gyermekvédelmi ellátást nyújtó működtetőjével, intézményvezetőjével, illetve fenntartójával szemben⁴⁰. A fegyelmi felelősségre vonást a jelzés megtételének elmulasztásán kívül az együttműködés hiánya is megalapozza⁴¹, a jogalkotó erre valószínűsíthetően a jelzőrendszeri tagok együttműködési kötelezettségének fényében fordított külön figyelmet, hiszen ennek nemteljesítése a hálózat munkájának akadályozását eredményezheti. A jelzőrendszeri tag büntetőjogi felelőssége abban az esetben merül fel, ha a szakmai szabályok ellen fegyelmi-munkajogi felelősségén túl vét, ennek következményeként felmerülhet a foglalkoztatás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekménye miatt történő feljelentés igénye is. A Btk. a gyermekek veszélyeztetettségével kapcsolatos kiemelt veszélyeztető okra utaló körülménnyel összefüggő kötelezettségüket megszegő jelzőrendszeri tagokat vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel rendeli büntetni⁴². A fővárosi és vármegyei kormányhivatal a gyermekvédelmi jelzőrendszer részeként mindkét felelősségi típus esetében ellenőrző

³⁹ Gyvt. 17. § (5) bekezdés.

⁴⁰ Gyvt. 100/A. §(1) bekezdés a) - b) pontok.

⁴¹ Belügyminisztérium. A család-és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő-és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól szóló módszertani útmutató.

<https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2024/03/Modszertani-utmutato-a-jelzorendszer-mukodesenek-es-mukodtetesenek-szabalyairol.pdf>

⁴² 2012. évi C. törvény a Büntetőtörvénykönyvről, 209/A. §

funkciót tölt be, vizsgálata elsősorban arra terjed ki, hogy a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó tevékenysége megfelel-e a Módszertani útmutatóban foglaltaknak⁴³.

Összességében kijelenthető, hogy az erőforráshiány és a túlterheltség⁴⁴ gyakran felmerülő problémák, amelyek nem egyhamar kerülnek megoldásra, de a gyermekvédelmi rendszerben betöltött szereptől függetlenül mindenkire érvényes az íratlan szabály, miszerint valamennyi szereplőnek meg kell tennie mindent, ami az adott helyzetben tőle elvárható.

⁴³ Babós Emese – Bagi Krisztina – Boglacsik Tímea – Borsos-Kőszegi Erika – Hellenbárt László – Kopf Katalin: A gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagok együttműködésének elősegítése. Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft., Budapest, 2019. 146.

⁴⁴ Solt Ágnes: A rejtve maradt gyermekbántalmazás és a gyermekvédelmi (és igazságszolgáltatási) rendszer működése közötti összefüggés. Belügyi Szemle, 2024/4., 559-576.

IV. A VÉDŐNŐI SZOLGÁLAT INTÉZMÉNYE

1. A VÉDŐNŐI SZOLGÁLAT TÖRTÉNETE

Dr. Tauffer Vilmos neves szülészprofesszor és egyetemi tanár a Népegészségi Országos Nagygyűlésen 1917. október 26-án tartott előadásán a védőnőkről ekképp nyilatkozott:

„Ilyen munkára csak melegszívű és intelligens nő való, ki e veleszületett és belenevelt értékes lelki tulajdonságokhoz még hozzá tanulta mindazt, amit higiénés gyermekápolási és szociális szempontokból tudnia szükséges avégből, hogy az anyáknak és csecsemőknek támogatója lehessen a család és a nemzet érdekében.”

A védőnői szolgálat mint apparátus létrehozásának igénye mögött meghúzódó elsődleges ok a kiugróan magas csecsemőhalandóság volt. Az 1915-ben megalakult Stefánia Szövetség, a mai Védőnői Szolgálat fundamentuma is ennek csökkentését tűzte ki célul. A szerveződés fővédnökségét Zita királyné, védnökségét pedig névadója, gróf Lónyay Elemérné, Stefánia belga királyi hercegnő vállalta. Ezzel egyidőben megindultak a hivatásos védőnők számára országszerte biztosított három hónapos tanfolyamok. A képzési időszakot sikeresen záró résztvevők számára oklevelet állítottak ki. A társadalom felsőbb rétegéhez tartozó pártfogó úriasszonyok számára a Zita Királyné Intézet kurzusai álltak rendelkezésre, amelyek elvégzését követően országos védőnökké válhattak. A védőnők harmadik csoportját a mellékfoglalkozású védőnők képezték, munkavégzési területük a 3000 lakosnál kisebb települések voltak⁴⁵. A Stefánia Szövetség nem csak a védőnők, de kifejezetten a csecsemő-és gyermekgondozónők szakmai felkészítésére is gondot fordított. A kezdeményezés Heim Pál gyermekgyógyász nevéhez fűződik, a történelem a két éves képzés végzőseit is Heim-nővéreként ismeri⁴⁶. A Szövetség feladata kezdetektől fogva a prevencióban való aktív részvétel volt oly módon, hogy a képzett védőnők tanácsadás céljából maguk keresték fel a várandós és kisgyermekes anyákat. A védőnői tevékenység a kötelező jelleggel vezetett védőnői naplók rendszeres átvilágítása által a községi, hatósági orvosok ellenőrzése alatt állt. Az intézményi struktúra kiépítése során az orvosi rendelők, szülőintézetek, anyaotthonok, csecsemőkórházak és bölcsődék is az anya-és csecsemővédelem színtereivé váltak. A csecsemőgondozásra vonatkozó ismeretek kiadványok általi népszerűsítése által a társadalom közegészségügyi jellegű edukációja is

⁴⁵ Csordás Ágnes Katalin – Sövényi Ferencné – Fedineczné Vittay Katalin: Honnan ered a védőnő elnevezés? NŐVÉR 2022 35. évfolyam 3.szám, 3-7.

⁴⁶ Perkó Magdolna – Sövényi Ferencné – Fatér, Zsuzsanna – Oláh, András: A csecsemő és a gyermekápoló és a gondozóképzés története, A Heim-nővérek és a Calmette nővérek tevékenysége. NŐVÉR Az ápolás elmélete és gyakorlata 2021. 34. évfolyam 1. szám, 3-13.

megvalósulhatott. Az anya-és csecsemővédelem területén kifejtett erőfeszítések eredményei alig pár év leforgása alatt megmutatkoztak: 1920-ban 100 csecsemőből 1 év alatt 22,3-ról⁴⁷ 18,7-re szorult vissza halálozási arány, ez a szám később, 1941-ben egészen 11,7-re csökkent⁴⁸. A Stefánia Szövetség történetével szorosan összefonódik az Országos Közegészségügyi Intézet igazgatója, Johan Béla által létrehozott Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat tevékenysége, amelynek középpontjában a falusi egészségügyi szolgálat kiépítése állt. A Zöldkeresztes Szolgálat Stefánia Szövetséghez viszonyítva átfogóbb feladatellátása kiterjedt többek között az iskola-egészségügyi feladatok ellátására, a nemi betegségek és a tuberkolózis elleni küzdelemre, a szegény betegek otthoni ápolásának megszervezésére, továbbá a szociális gondozásra is. Az 1927-től a két szerveződés egymással párhuzamosan működött egészen 1941-ig, amikor is az 730/1940. számú BM rendelettel az összes egészségvédelmi ágazat - beleértve a teljes anya-és csecsemővédelmet is - a Zöldkeresztes Szolgálat alá tagozódott. A védőnői szolgálat emblémája ma is magán viseli ennek nyomát, hiszen a zöld kereszt ma a védőnői szolgálat nemzetközileg is elismert jelképe.

A második világháború gyökeresen megváltoztatta a védőnők helyzetét, egy részük frontszolgálaton kényszerült addigi feladatainak ellátására. A háborús konfliktus megkövetelte áldozatait, ez alól ők sem képeztek kivételt, a gondozásra szorulóknak száma ezzel egy időben nőtt. 1945-től sor került az egészségügy újjászervezésére és az Országos Közegészségügyi Intézet közreműködésével létrejött az állami keretek között működő Védőnői Szolgálat. Az 536 védőnővel újrainduló hálózatnak az újjáépítés éveiben számos problémával kellett megküzdenie, ezek közül kiemelendő a nyersanyaghiány következtében kialakult cipőhiány. 1948-ban a zöldkeresztes egészségvédelmi szolgálat elnevezése és rendelkezései népjóléti miniszteri rendelet útján történő megszüntetését követően a védőnők állami alkalmazottak lettek. Két évvel később az Egészségügyi Minisztérium létrejöttével a védőnői szolgálat annak egységes irányítása alá került, ezt követően feladat-és hatáskörük fokozatosan bővült⁴⁹.

⁴⁷ Központi Statisztikai Hivatal: Csecsemőhalandóság Magyarországon. Statisztikai Tükör, V. évfolyam 70. szám, 1-5.

⁴⁸ Mohos Márta: Az Élet, a meg nem született Élet, s a leendő élet oltalmazása. A szervezett anya- és csecsemővédelem kialakulása Magyarországon. In: A természettudományok, a technika és az orvoslás a millenniumtól a millicentenáriumiig. Tanulmányok a természettudományok, a technika és az orvoslás történetéből. Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága, Budapest, 1997, 99-104.

⁴⁹ Kocsis Piroksa: „Esőben, sárban való gyalogjárás cipőjüket elkoptatta...” Száz éves a magyar védőnői szolgálat. https://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/esoben_sarban_valo_gyalogjaras_cipojuket_elkoptatta 2024.10.27.

A védőnői szolgálat intézménye immár 2015 óta gazdagítja hungarikumaink listáját. Amellett, hogy hazai viszonylatban egy egyedülálló és átfogó jogintézményről van szó, a védőnői hálózat nemzetközi szinten is unikális. Ezt bizonyítja többek között az is, hogy a védőnő szónak más idegennyelvre történő pontos lefordítása nem lehetséges. Bár kétségkívül léteznek olyan szervezeti struktúrák (pl. Nagy-Britanniában a *Health visitor* intézménye), amelyek tevékenysége a védőnői feladatellátáshoz hasonló vonásokkal rendelkezik, ám ezek közül egyik sem mutat teljes egyezést a magyar védőnői szolgálat feladat-és hatáskörével.

Kijelenthető, hogy bár a védőnőknek 109 év alatt rengeteg kihívással, nehézséggel kellett szembenézniük, de ennyi idő és megpróbáltatás nem bizonyult elégnek ahhoz, hogy derékba törje azt az elhivatottságot, amely a szakmai tudással együtt védőnők generációiról-generációira száll át.

2. A VÉDŐNŐI SZOLGÁLAT ALAPVETŐ FELADAT-ÉS HATÁSKÖREI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A PREVENTÍV JELLEGŰ FELADATELLÁTÁSRA

A védőnői szolgálat intézménytörténetéből kiindulva megállapítható, hogy feladatellátásának középpontjában az anya-és gyermekvédelem áll, amelyhez tevékenységének funkcióját tekintve egészségvédő, preventív egészségfejlesztő jelleg társul. A hosszú évek gyakorlata során a védőnői feladatellátásba integrálódott a többi társszakmával történő érintkezés, így többek között a gyermekvédelmi jelzőrendszer többi tagjával történő együttműködés is. A védőnők feladatellátását és annak részletszabályait törvények és jogszabályok, a módszertani útmutatókban foglaltak és a szakmai irányítás által meghatározott utasítások tartalmazzák. Ennek kapcsán feltétlenül kiemelendő az egészségügyi alapellátásról szóló 2015. évi CXXIII. törvény és a 49/2004 ESzCsM rendelet a területi védőnői ellátásról, amelyek a védőnői szolgálat feladat-és hatáskörébe utalja többek között a család-és nővédelmet, szűrővizsgálatok megszervezését, a várandós, gyermekágyas és szoptató édesanyák gondozását, továbbá születésüktől egészen kisiskolás korukig a gyermekek, illetve az otthonukban gondozott tanköteles korú gyermekek gondozását, a védőnői feladatok óvodában és oktatási intézményben történő elvégzését, törvényileg meghatározott érintett ágazatokkal történő kooperációt és végül de nem utolsósorban a gyermekvédelmi jelzőrendszerben való részvételt. A védőnői hálózatnak négy szakterülete különíthető el egymástól: a területi védőnők, az iskolai védőnők, a kórházi védőnők, illetve a családvédelmi szolgálatban dolgozó védőnők. Ebből is látható, hogy a

védőnői feladatellátás szorosan kapcsolódik a szociális alapellátáshoz, az oktatási intézményekhez és a gyermekvédelemhez.

Korábban a védőnői szolgálat intézményi struktúrájának létrejötte kapcsán már esett szó a prevenció fontosságáról, amely elsődlegesen a betegségek megelőzésében nyilvánul meg, mégpedig a primer, szekunder és terciér megelőzésen. Az elsődleges megelőzés az egészséges életmódra való nevelést, edukációt, a másodlagos megelőzés az egészségügyi problémák időben történő észlelését, felismerését, míg a harmadlagos megelőzés a más kialakult tartós megbetegedés kezelését, utánkövetését fedi le. A védőnők jelzőrendszeri tagként betöltött szerepének szempontjából megközelítve ez a következőképpen vezethető le: a várandós vagy gyermekágyas édesanyák helyes gyermeknevelésre történő edukációja, a gyermek fejlődése során felmerülő problémák azonnali észlelése és ezek adekvát módon történő kezelése, továbbá a már kialakult veszélyeztetettség megszüntetése.

A gyermekvédelem és főleg az ezzel kapcsolatos preventív feladatellátás nem csak a gyermek-, de a várandósgondozásban is tetten érhető, hiszen ebben a fázisban a gyermek védelme az édesanya oltalmazása által biztosítható. A szülés előtti periódusban a védőnő nem csak közvetlenül a várandósságra vonatkozóan látja el tanácsal az édesanyát, de gyermeknevelés tekintetében útmutatással szolgál számára. A védőnő a várandósgondozás alatt tartott tanácsadások során állapotfelmérést végez, amelynek részét képezik a szokásos rutinvizsgálatok, mint a vérnyomás, pulzus, haskörtérfogat mérése vagy a magzati szív működés ellenőrzése⁵⁰, emellett a védőnő ezen alkalmak közben arra is gondot fordít, hogy a nevelési közeg alkalmasságát felmérje, különös tekintettel a rizikófaktorok észlelésére.

„A rizikófaktorok nem feltétlenül vezetnek bántalmazáshoz, de az ellátás, kiemelten a megelőzés szempontjából fokozott figyelmet érdemelnek, mivel fennállásuk esetén nagyobb eséllyel fordul elő bántalmazás/elhanyagolás.”⁵¹ A rizikófaktorok Egészségügyi Közlöny 2024. július 19. napján megjelent számában taglalt ismérvek alapján tisztább képet kaphatunk arról, hogy a védőnőnek mint jelzőrendszeri tagnak milyen körülményekkel kell eljárnia. A védőnő által figyelembe veendő rizikófaktorok családi és egyéni jelleg szerint csoportosíthatók. Az első kategóriába főleg a család diszfunkcionális működésének esetei

⁵⁰ Nemzeti Népegészségügyi és Gyógyszerészeti Központ. Védőnői szolgálat.

<https://egeszsegvonal.gov.hu/ellatorendszer/vedonoi-szolgalat.html> 2024.10.29.

⁵¹ A Belügyminisztérium egészségügyi szakmai irányelve az egészségügyi ellátók feladatairól gyermekbántalmazás és elhanyagolás gyanúja esetén felismerés, kezelés és megelőzés. Egészségügyi Közlöny LXXIV. ÉVFOLYAM 12. szám, 1776-1777. oldal

tartoznak úgy, mint a családtörténetben vagy családban előforduló erőszak, szülők közötti vagy szülő-gyermek viszonyában fennálló diszharmónia, szülők hitéleti vagy meggyőződésbeli magatartása. Az egyéni rizikófaktorok tekintetében a gyermekre hatással lévő körülmények egyéni szinten kerülnek vizsgálatra, ilyenek a szülő személyiségével összefüggő problémák, illetve a gyermekkel kapcsolatos tényezők. Ezen kívül a gyermek esetében beszélhetünk ún. veszélyeztetett életkorokról is, az ezen életciklusokban végbemenő - egyébiránt természetes - biológiai folyamatok könnyűszerrel eredményezhetik bántalmazói légkör kifejlődését. Gondolhatunk itt a serdülőkorra is, de emellett az újszülött-és csecsemőkor, illetve a 2-4 éves kor is veszélyeztetett életkornak minősülnek. Olykor azonban elég csupán egy hirtelen változás is ahhoz, hogy a gyermek gondozási körében bántalmazás áldozata legyen, ezek jellemzően családon belül (pl.: haláleset, válás), illetve családon kívül beálló krízisek. Ezek a válsághelyzetek önmagukban nem elegendőek ahhoz, hogy a gyermek abúzus elszenvedőjévé váljon, ez utóbbi megvalósulása abban az esetben lehetséges, ha a szülő a kialakult állapot kezelésére alkalmatlan.

3. A MEGELŐZÉS HATÉKONYSÁGA

Az előzőekben leírtakhoz kapcsolódva rátérnék a dolgozat elején már említett tragédiának a védőnők jelzőrendszeri kötelezettségeinek szempontjából történő vizsgálatára.

A kisfiú története az egyik vármegyeszékhelyen működtetett kórházban kezdődik, ahol őt édesanyja megszülése után magára hagyta. A kisgyermek kicsivel több, mint két évet töltött csecsemőotthonban, ahol gondját viselték, fejlődését nyomon kísérték és - ami talán a legfontosabb - szerették. Az történtek ismeretében felmerül a kérdés: miért nem szerette a gyermeket az édesanyja? A válasz erre a kérdésre a kisfiú édesapjával összefüggésben adható, aki az anyát gyermekével együtt még a születést megelőzően elhagyta, az édesanya volt párjával szemben érzett ellenszenvét gyermekére vetített ki. A kisfiú kétéves korában ideiglenes hatállyal először a nagynénjéhez került, akinek váratlan egészségügyi állapotromlása következtében a kicsi végül édesanyja háztartásába került, ezúttal véglegesen, ahol az anya korábbi kapcsolataiból született három gyermeke, illetve még két férfi élt. Egyikük, az édesanya élettársa a kisfiú rendszeres bántalmazásának tanúja volt, sorsával szemben azonban könnyen viseltetett, párja abuzív viselkedésébe soha nem avatkozott bele. A bántalmazás nem csupán a gyermek érzelmi világát érintette, de fizikailag is jól látható nyomokat (például a kisfiú bőrén elnyomott cigarettacsikkek következtében keletkezett sérüléseket) hagyott. A helyzet eszkalációját jól szemlélteti az az

üzenet, amelyet a gyermek édesanyja idősebb lányának közvetlenül a végzetes eseményeket megelőzően küldött válaszul arra reagálva, hogy hároméves kisfia nagyon sír a kiságyban: „Adok én majd neki jajgatni, had érjek haza. Meghal most. Komolyan. Kinyírom, most ökölrel fogom ütni, mint egy kutyát.”⁵² A történetek fényében az édesanya alkohol-és drogfogyasztása mint további veszélyeztetettségi tényező is megemlíthető.

A gyermekvédelmi rendszer álláspontja szerint képtelenség felkészülni arra a helyzetre, hogy egy édesanya gyermekét minden előzmény nélkül a földhöz vágja, emellett felelősségük tekintetében erőforráshiány is megfogalmazódott. A kérdés az, hogy van-e szerepe és felelőssége a védőnőnek a szakellátásban nevelkedő gyermek bántalmazása esetén a hazagondozás folyamatában?

A bíróság által kivizsgált eset során kiderült, hogy az érintett védőnők a jogszabályban foglalt gondozási kötelezettségüknek nem tettek eleget, így különösen családlátogatási, tanácsadási, gyermekvédelmi jelzőrendszeri kötelezettségüknek sem. A védőnők mulasztása nem csupán az áldozat kora miatt esik nagy súllyal latba, hanem annak ténye miatt is, hogy a kisfiú hazagondozási folyamat során veszítette életét, hiszen ezekben az esetekben a gyermek családból történő kiemelésének, illetve állami gondozásban való nevelkedésének mindig nyomós oka van. Az előbbieken taglalt gyanújelek egyértelműen és cáfolhatatlanul gyermekbántalmazásra utalnak, ezek észlelése azonban a gyermek látogatásának, utánkövetésének hiánya miatt nem történhetett meg. Kijelenthető tehát, hogy a kisfiú halála megfelelő lelkiismeretességgel és megfelelő körültekintéssel nagy valószínűséggel elkerülhető lett volna. A védőnő mint jelzőrendszeri tag felelőssége elsősorban törvény által is meghatározott jelzési kötelezettségéből származtatható, amely kötelezettség a gyermekvédelmi jelzőrendszer viszonylatában a védőnői szolgálat intézményének megkülönböztetett helyzetéből adódik. A védőnő ma az egyetlen a jelzőrendszeri tagok közül, akinek a családba előzetes bejelentés nélküli bejárása van, gondozottjai a vele való együttműködésre jogszabály erejénél fogva kötelesek⁵³. Ezek ismeretében kijelenthető, hogy a jogszabályi környezet ezen hatáskörök formájában a védőnő rendelkezésére bocsát minden olyan eszközt, amelyek segítségével a családban

⁵² 14. életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett emberölés büntette. Ügyszám: 13.B105/2024

⁵³ Takács Fanni Veronika: A gyermekvédelmi jelzőrendszer szerepe a veszélyeztetettség felismerésében - az ágárdi ügy margójára. Budapest, 2021. 32.
<https://www.mabie.hu/attachments/article/1610/A%20gyermekv%C3%A9delmi%20jelz%C5%91rendszer%20szerepe%20a%20vesz%C3%A9lyeztetettség%20felismer%C3%A9s%C3%A9ben.pdf>

fennálló állapotokat felmérheti, az esetleges rizikófaktorokat észlelheti, ezeket értékelheti, illetve ezekre érdemben reagálhat.

A területi védőnő gyermekvédelmi feladatainak ellátásához, különös tekintettel a korai észlelésére, jelzésre és együttműködésre készült szakmai-gyakorlati iránymutatásban foglaltak szerint erre az esetre vonatkoztatva a következő kötelezettségek, illetve azok elmulasztása hangsúlyozandó⁵⁴:

A területi védőnő

- a családlátogatási és a tanácsadáson való megjelenési gyakoriságot úgy köteles megtervezni, szervezni, egyeztetni, hogy képes legyen egészségi és környezeti okból egyaránt a korai észlelő- és jelző feladatainak a megfelelő ellátására.
- a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése érdekében a problémák, életvezetési nehézségek, körülmények, rizikótényezők korai felismerésével anamnézis megismerésével, megfigyeléssel, tájékozódással, védőnői szűrővizsgálatok végzésével, rizikósűrűs-kérdőív felvételével, szakszerű gondozással (edukációval, családlátogatással, tanácsadáson való fogadással) és követéssel jár el.
- ha a veszélyeztetettség gyanúja igen, de az életet és testi épséget veszélyeztető tényező nem áll fenn, írásban értesíti a települési család- és gyermekjóléti szolgálatot/központot, a gyermek háziorvosát. Szükség esetén esetmegbeszélést kezdeményez és az egyeztetésnek megfelelően, a védőnői kompetencia keretében a szükségletnek megfelelő fokozott gondozást végez a veszélyeztetettség megszűnéséig, vagy mindaddig, amíg a veszélyeztetettség fennáll.
- ha az életet és testi épséget veszélyeztető tényező áll fenn, amelyről a védőnőnek akár közvetlenül vagy közvetetten tudomása van, akkor haladéktalanul személyesen/telefonon és írásban is értesíti a települési család- és gyermekjóléti szolgálatot/központot és az illetékes gyámhatóságot. Bűncselekmény gyanúja esetén a rendőrséget is hívni kell. Írásban kell értesíteni a gyermek háziorvosát is.

Ezek ismeretében egyéni felelősség tehát minden kétséget kizáróan megállapítható, az erőforráshiányra való hivatkozás tekintetében kiegészítve azzal, hogy az egyik, tárgyi ügyben érintett védőnő kollegája gondozási körének átvétele által az ezzel járó

⁵⁴ Emberi Erőforrások Minisztériuma. Szakmai, gyakorlati iránymutatás a területi védőnő gyermekvédelmi feladatainak ellátásához, különös tekintettel a korai észlelésre, jelzésre és együttműködésre
https://cssk-szentes.hu/images/pdf/szakmai_anyagok/12004-11%201m%20GYV%20SZGYIR%20a%20területi%20védőnők%20számára.pdf 2024.11.17.

kötelezettségeket önként és többletfizetés fejében vállalta, amely arra enged következtetni, hogy az illető előzőleg saját munkaerőkapacitását felmérve, szabad akaratából felelősségének kiterjesztésére vonatkozóan tudatos döntést hozott. A védőnőnek megvolt a lehetősége arra, hogy ettől a döntéstől akár kapacitáshiány okán elálljon. Az, hogy egy jelzőrendszeri tag saját teljesítőhatárának tudatában ezt meglépje, egyéni értékítélet és belátás kérdése, mindenesetre arról nem szabad megfeledkezni, hogy ezen az elhatározáson olykor gyermekéletek is múlhatnak.

Az utóbbi években a preventív jellegű feladatellátás hatékonyságának értékelése a gyermekvédelem területén különösen nagy kihívásnak bizonyult, ebben nem kis szerepe volt a koronavírusnak, ugyanis részben ennek köszönhető a 2020-as években beérkező jelzések csökkenése. Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy kevesebb veszélyeztetett gyermek lenne, éppen ellenkezőleg. A kijárási tilalom, a bezártság megágyazott a családon belüli erőszak és ezen belül a gyermekbántalmazás, elhanyagolás elterjedésének. A helyzetet ezúttal tetézi a nagymértékű látencia⁵⁵, hiszen a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjainak a korlátozások miatt ebben az időszakban kevesebb érintkezési lehetősége volt a családokkal, édesanyákkal, gyermekekkel. Ahogyan a Hintalovon Alapítvány 2022-es Gyermekjogi Jelentésének címe is fémjelzi: *Egyre kevesebb az adat és egyre szomorúbb a kép.*⁵⁶ Ennek dacára sem jelenhető ki az, hogy a védőnők gyermekbántalmazás megelőzésében betöltött szerepköre elhanyagolható lenne. Az elmúlt évszázadban a védőnői hivatásnak köszönhetően bekövetkezett demográfiai és életminőséget érintő pozitív változások kétségkívül megalapozták az intézmény létjogosultságát. A védőnők egy általános társadalmi edukációban vállalnak részt, amelynek gyermekvédelmi aspektusát képezi az édesanyák helyes gyermeknevelésre való felkészítése. Az újszülött szükségleteivel és fejlődésével kapcsolatos teljeskörű tájékoztatás, de főleg a magzat sérülékenységre történő érzékenyítés segíthetnek a transzgenerációs hatás kiküszöbölésében, ezzel megtörve a nemzedékeket érintő körforgást.

⁵⁵ Tománé Mészáros Andrea – Egeresi Fruzsina – Vingender István: A gyermekbántalmazás transzgenerációs hatásai. Az egészségügyi szakdolgozók társadalmi felfogása és értékítélete. ORVOSI HETILAP, 163. évfolyam 39. szám, 1544-1552

⁵⁶ Hintalovon Alapítvány Gyermekjogi Jelentés - 2022.
<https://hintalovon.hu/gyermekjogi-jelentes-2022/#more> 2024.10.29

V. KONKLÚZIÓK, ZÁRÓ GONDOLATOK

A gyermekbántalmazás mint társadalmi jelenség problematikájával kapcsolatosan pozitívumként értékelhető a mai szociális közeg ez irányban tanúsított érzékenysége, melyet hosszú évszázadok megrázkódtató gyakorlatának elhagyásával sikerült kifejleszteni. Nem kérdés, hogy mindig van hova fejlődni, azonban ha visszagondolunk a történelem során gyermekekkel szemben tanúsított abúzív bánásmód formáira mint társadalomba integrálódott hagyományokra, magunk is érzékelhetjük a probléma erkölcsi megítélését érintő változást. A gyermekvédelem első képviselői kitaposták az ösvényt egy olyan rendszer kiépítésével, amelynek ágazatai körülveszik és ezáltal megoltalmazzák a gyermeket. Tették ezt a gyermek legfőbb érdekének szem előtt tartásával, ezzel határt szabva a gyermekek sérülékenységére alapított kihasználásnak, kizsákmányolásnak. Bár a gyermekvédelmi rendszer fundamentumainak lefektetése óta sok idő eltelt és szervezeti struktúrája ezalatt számos reorganizáción ment keresztül, alapelvei nem változtak, ahogy a védőnői szolgálat fő célkitűzései is ugyanazok maradtak. A gyermeki élet és méltóság védelmére való törekvés a mai napig töretlenül áthatja a hálózat feladatellátását.

„Magasztos célú munkásságunk azonban tetteket kíván. Szép szavak, gyűlések ne merítsék ki föladatunkat, az emberbaráti szeretet szakadatlan cselekvésre kötelez. Célunk, hogy a női lélek nemes érzéséhez, az anya szívéhez szóljunk.(...) Bár fogadnák meg szavamat szeretett honfitársaim, s ne csak lobogjon a lelkesedés lángja...” Ilyen szavakkal szólt Stefánia belga királyi hercegnő a róla elnevezett szövetség díszgyűlésén, mondanivalója ma is útmutatóként szolgál nem csak védőnők, de mindannyiunk számára is.

FELHASZNÁLT IRODALOM

KÖNYVEK, MONOGRÁFIÁK, DOKTORI ÉRTEKEZÉSEK

- BABITY Mária: A gyermekbántalmazás rizikótényezőinek vizsgálata. Doktori értekezés Pécs, 2013. Elérés útja: <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15157/babity-maria-phd-2014.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Utolsó letöltés ideje: 2024.11.24.
- BABÓS Emese – BAGI Krisztina – BOGLACSIK Tímea – BORSOS-KŐSZEGI Erika – HELLENBÁRT László – KOPF Katalin: A gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagok együttműködésének elősegítése a kapcsolati erőszak és az emberkereskedelem okozta ártalmak azonosítása és kezelése. Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft., Budapest, 2019.
- COLOROSO, Barbara: Zaklatók, áldozatok, szemlélők. Harmat Kiadó, Budapest, 2020.
- DUDÁS ATTILÁNÉ KORINEK Beáta Zsófia: A működési zavarok hatásai a veszélyeztetett gyermek társadalmi integrációjára. Doktori értekezés. Pécs, 2024. Elérés útja: <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/dudas-attilane-dr-korinek-beata-zsofia/dudas-attilane-dr-korinek-beata-zsofia-vedes-ertekezes.pdf> Utolsó letöltés ideje: 2024.11.24.
- GÁL Antal – OROSZ Lajos – TOLÁCZINÉ Varga Zsuzsanna – VARGA Beáta: Veszélyeztetettség fogalma, hatékony alkalmazásának szakmai megalapozása. Támop kiemelt projekt. Budapest, 2011. Elérés útja: <https://docplayer.hu/969438-Veszelyeztetettseg-fogalma-hatekony-alkalmazasanak-szakmai-megalapozasa.html> Utolsó letöltés ideje: 2024.11.24.
- HERCZOG Mária – KOVÁCS Zsuzsanna: A gyermekbántalmazás és elhanyagolás. 1. sz. Módszertani levél háziorvosok, házi-gyermekorvosok, védőnők, gyermekegészségügyi szakemberek részére. Országos Gyermekegészségügyi Intézet, Budapest, 2004.
- HERENDI Kata – SZABÓ Eszter Judit: Az otthon hidege. Open Books, 2024.
- HERKE-FÁBOS Barbara Katalin: Megelőző pártfogás a jogágak metszéspontjában. Novissima Kiadó, Budapest, 2022.
- RÉVÉSZ György: Szülői bánásmód és a gyermekbántalmazás. Doktori értekezés. Pécs, 2002. Elérés útja: <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15257/revesz->

gyorgy-tezis-hun-2002.pdf?sequence=2&isAllowed=y Utolsó letöltés ideje: 2024.11.24.

- VISONTAI-SZABÓ Katalin: A szülői felügyeleti jogok gyakorlása rendezésének jogi keretei, pszichológiai háttere és problémái. Doktori értekezés. Szeged, 2014. Elérés útja: https://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/2235/2/visontai_disszertacio.pdf Utolsó letöltés ideje: 2024.11.24.
- Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet, "A szociális ágazat módszertani és információs rendszereinek megújítása" c. kiemelt projekt: A gyermekbántalmazás megelőzése és kezelése kézikönyv. Budapest, 2016. Elérés útja: https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2023/09/5A_Gyermekebantalmazas-felismerese-es-kezelese-a-gyermekevedelmi-szakellatasban.pdf Utolsó letöltés ideje: 2024.11.24.

TANULMÁNYKÖTETBEN MEGJELENT ÍRÁSOK

- GYURKÓ Szilvia: Gyermekbántalmazás, veszélyeztetett gyermekek. In: (Borbíró Andrea –Kerecsi Klára szerk.:) A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve. IRM, Budapest, 2009, 329-345.
- MOHOS Márta: Az Élet, a meg nem született Élet, s a leendő élet oltalmazása. A szervezett anya- és csecsemővédelem kialakulása Magyarországon. In: A természettudományok, a technika és az orvoslás a millenniumtól a millicentenáriumig. Tanulmányok a természettudományok, a technika és az orvoslás történetéből. Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága, Budapest, 1997. 99-104.
- PÁRKÁNYI Eszter: Gyermekbántalmazás az Egyesült Államokban. In: (Fazekas Marianna szerk.:) Jogi tanulmányok II. kötet. Budapest, 2012. 65-77.
- RÁCZ Andrea: A magyar gyermekvédelmi rendszer fejlesztési lehetőségei a produktív hatalomgyakorlás keretrendszerében. In: (Karlovitcz –János Tibor szerk.:) Társadalom, kulturális háttér, gazdaság, International Research Institute. Komárno, 2016. 284-290.
- TÓTH Zsuzsanna: A családon belüli erőszak. Debreceni Jogi Műhely, XI. évfolyam 1-2. szám Elérés útja: <https://ojs.lib.unideb.hu/DJM/article/view/6629/6208> Utolsó letöltés időpontja: 2024.11.24.

FOLYÓIRATOK, TANULMÁNYOK

- BALOGH Karolina – GREGORITS Péter – RÁCZ Andrea: A gyermekvédelmi intézményrendszer működési környezetének vizsgálata a „gyermekvédelem mint szolgáltatás” értelmezési keretrendszer tükrében. ESÉLY 2019/3., 26-47.
- CSORDÁS Ágnes Katalin – SÖVÉNYI Ferencné – FEDINECZNÉ VITTAY Katalin: Honnan ered a védőnő elnevezés? NŐVÉR 2022. 35. évfolyam 3.szám, 3-7.
- FLIEGAUF Gergely – SÓFI Gyula: Gondolatok a gyermekek ellen elkövetett szexuális abúzzsal (CSA) kapcsolatban. Belügyi szemle 70. évfolyam 2022/5. szám, 1057-1076.
- GUBUCZ-PÁLFALVI Sejla – Kurimay Tamár – DANIS Ildikó: Az ártalmas gyermekkori élmények és a felnőttkori alkoholfüggőség közötti összefüggések. ORVOSI HETILAP 2023. 164. évfolyam 41. szám, 1628-1636.
- PAPHÁZI Tibor: A gyermekbántalmazás statisztikája. Metszetek, 2016. 5. évfolyam 4. szám, 123-137.
- PERKÓ Magdolna – SÖVÉNYI Ferencné – FATÉR Zsuzsanna – OLÁH András: A csecsemő és a gyermekápoló és a gondozóképzés története, A Heim-nővérek és a Calmette nővérek tevékenysége. NŐVÉR Az ápolás elmélete és gyakorlata 2021. 34. évfolyam 1. szám, 3-13.
- RÓZSÁS Eszter: A gyermekvédelem rendszere. JURA 2004/2., 140-149.
- SCHWEIGHARDT Zsanett: Áldozatvédelem, áldozatsegítés és a büntető felelősségre vonás. De iurisprudentie et iure publico III. évfolyam 2009/2. szám Elérés útja: <http://dieip.hu/wp-content/uploads/2009-2-03.pdf> Utolsó letöltés ideje: 2024.11.24.
- SIMON Gábor – ANGYAL Miklós – DÉRZY Katalin –HECKMANN Veronika: Egy büntetlenül maradt gyermekbántalmazás tanulságai. ORVOSI HETILAP 2024. 165. évfolyam 14. szám, 553-559.
- SOLT Ágnes: A rejtve maradt gyermekbántalmazás és a gyermekvédelmi (és igazságszolgáltatási) rendszer működése közötti összefüggés. Belügyi Szemle, 2024/4., 559-576.
- TAKÁCS Fanni Veronika: A gyermekvédelmi jelzőrendszer szerepe a veszélyeztetettség felismerésében - az agárdi ügy margójára. Elérés útja: <https://www.mabie.hu/attachments/article/1610/A%20gyermekv%C3%A9delmi%20jelz%C5%91rendszer%20szerepe%20a%20vesz%C3%A9lyeztetetts%C3%A9g%20felismer%C3%A9s%C3%A9ben.pdf> Utolsó letöltés ideje: 2024.11.24.

- TOMÁNE MÉSZÁROS Andrea – EGERESI Fruzsina – VINGENDER István: A gyermekbántalmazás transzgenerációs hatásai. Az egészségügyi szakdolgozók társadalmi felfogása és értékítélete. = ORVOSI HETILAP, 163. évfolyam 39. szám, 1544-1552.
- ÜVEGES Brigitta: A gyermekvédelmi rendszer bemutatása Magyarországon, különös tekintettel a gyermekvédelmi gondoskodásra. Miskolci Jogtudó, 2023/2. szám, 128-138.

FELHASZNÁLT JOGSZABÁLYOK, BÍRÓSÁGI ÜGYIRATOK, KÖZLÖNYÖK, STATISZTIKÁK

- Az ENSZ Közgyűlése által 1989. november 20-án elfogadott, Magyarországon az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdetett Gyermek jogairól szóló New Yorki Egyezmény
- A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény
- A Büntetőtörvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
- Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény
- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény
- Az egészségügyi alapellátásról szóló 2015. évi CXXXIII. törvény
- A területi védőnői ellátásról szóló 49/2004. (V. 21.) ESzCsM rendelet
- 14. életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett emberölés büntette. Ügyszám: 13.B105/2024
- A Belügyminisztérium egészségügyi szakmai irányelve az egészségügyi ellátók feladatairól gyermekbántalmazás és elhanyagolás gyanúja esetén felismerés, kezelés és megelőzés. = Egészségügyi Közlöny LXXIV. ÉVFOLYAM 12. szám, 1764-1847. o.
- Központi Statisztikai Hivatal: Csecsemőhalandóság Magyarországon = Statisztikai Tükör, V. évfolyam 70. szám, 1-5.

INTERNETES FORRÁSOK

- APONYI Noémi – NÉMETH Dóra. Kriminológus: „Meg nem börtönözött bűnösök magukra hagyott áldozatok”. Elérés útja: https://www.szabadeuropa.hu/a/meg-nem-buntetett-bunosok-magukra-hagyott-aldozatok/32958946.html?fbclid=IwY2xjawGsO21leHRuA2FlbQIxMQABHaBCN0_ljHE_eblg2oTD1zILsMIzt6HqqDEFoGYTPdM9BIaxYw9fs1JQ_aem_XmXUFSmD0AJg-Q6lhacSzg Utolsó letöltés ideje: 2024.11.24.

- Belügyminisztérium. A család-és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő-és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól szóló módszertani útmutató. Elérés útja: <https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2024/03/Modszertani-utmutato-a-jelzorendszer-mukodesenek-es-mukodtetesenek-szabalyairol.pdf> Utolsó letöltés ideje: 2024.11.24.
- Emberi Erőforrások Minisztériuma. A család-és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő-és jelzőrendszer folyamatairól. Elérés útja: https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2017/08/PROTOKOLL_a_CSGYejo_atal_mukodtetett_eszlelo_e_s_jelzorendszer_foly.pdf?fbclid=IwY2xjawGsPixleHRuA2FlbQIxMQABHV97ZAPKhjw14HVvbDrBxRXSHul5bVuRKMzAbQFnYlJIo3nlmByHJ-jVg_aem_MdnOZvJ3lb_sgwO8jtyoeA Utolsó letöltés ideje: 2024.11.24.
- Emberi Erőforrások Minisztériuma. A gyermekvédelmi észlelő-és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan. Elérés útja: file:///C:/Users/Asus/Desktop/t%20d%20k/T%20D%20K/anyagok/2017%20MODSZERTANI_UTMUTATO.pdf Utolsó letöltés ideje: 2024.11.24.
- Emberi Erőforrások Minisztériuma. Szakmai, gyakorlati iránymutatás a területi védőnő gyermekvédelmi feladatainak ellátásához, különös tekintettel a korai észlelésre, jelzésre és együttműködésre. Elérés útja: https://cssk-szentes.hu/images/pdf/szakmai_anyagok/12004-11%201m%20GYV%20SZGYIR%20a%20területi%20védőnők%20számára.pdf Utolsó letöltés ideje: 2024.11.24.
- Hintalovon Alapítvány. Fel lehet-e jelenteni rágalmozás miatt azt, aki jelez egy gyermekbántalmazást? Elérés útja: <https://hintalovon.hu/2024/08/23/gyermekevedelmi-jelzes-ragalmazas/> Utolsó letöltés ideje: 2024.11.24.
- Hintalovon Alapítvány Gyermekjogi Jelentés - 2022. Elérés útja: <https://hintalovon.hu/gyermekejogi-jelentes-2022/#more> Utolsó letöltés ideje: 2024.11.24.
- Hintalovon Alapítvány. Gyermekjogi Jelentés 2023. Elérés útja: https://hintalovon.hu/wpcontent/uploads/2024/05/Hintalovon_Gyermekejogi_Jelentes_2023.pdf Utolsó letöltés ideje: 2024.11.24.

- KOC SIS Piroska: „Esőben, sárban való gyalogjárás cipőjüket elko ptatta...” Száz éves a magyar védőnői szolgálat. Elérés útja: https://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/esoben_sarban_valo_gyalogjaras_cipojuket_elko ptatta Utolsó letöltés ideje: 2024.11.24.
- Nemzeti Népegészségügyi és Gyógyszerészeti Központ. Védőnői szolgálat. Elérés útja: <https://egeszsegvonal.gov.hu/ellatorendszer/vedonoi-szolgalat.html> Utolsó letöltés ideje: 2024.11.24.
- SCHEIBER Dóra – KATONÁNE Pehr Erika – BÍRÓNE Asbóth Katalin – TOMÁNE MÉSZÁROS Andrea – VÁRNAI Dóra – KOVÁCS Zsuzsanna – MÉSZNER Zsófia. Új gyermekbántalmazás elleni irányelv egészségügyi szakemberek számára - összefoglalás. Elérés útja: https://ojs.mtak.hu/index.php/egfejl/article/view/10532/8444?fbclid=IwY2xjawGsQJBleHRuA2FlbQIxMQABHfzTUS91CpG0-7aKZYk4zG29TeJgM3bn2j1Jy6PYrUKrnR_s0Cw7egOBPw_aem_FM7bR-ovmXpWCcJ5_temLw Utolsó letöltés ideje: 2024.11.24.
- World Health Organization. *Child maltreatment*. Elérés útja: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment> Utolsó letöltés ideje: 2024.11.24.

ELŐADÁSOK

- Mocsári Benke Zsuzsanna: A gyermekvédelmi jelzőrendszer értékelése, a dolgozatban említett gyermekjóléti szolgálat éves szakmai tanácskozása a 2023-as évre vonatkozóan, Pécs, 2024. február 28.

TÁBLÁZATOK, ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ábra: Hintalovon Alapítvány. *Gyermekjogi Jelentés 2023*
2. ábra: Emberi Erőforrások Minisztériuma. A gyermekvédelmi észlelő-és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan.
3. ábra: A gyermekvédelmi jelzőrendszer értékelése, az említett gyermekjóléti szolgálat éves szakmai tanácskozása a 2023-as évre vonatkozóan, 2024. február 28., Mocsári Benke Zsuzsanna – jelzőrendszeri tanácsadó

1. táblázat: Hintalovon Alapítvány. *Gyermekjogi Jelentés 2023*

TOVÁBBI FORRÁSOK AZ EMPIRIKUS KUTATÁSHOZ

Az egyik vármegyeszékhelyen működő gyermekjóléti központ igazgatójával készített interjú

Egy jelzőrendszeri taggal folytatott beszélgetés a 2023. októberében történt tragédiáról

A dolgozat szerzőjeként kijelentem, hogy munkám készítése során mesterséges intelligencia eszközeit nem vettem igénybe.

MELLÉKLET

AZ INTERJÚ SORÁN FELTETT KÉRDÉSEK LISTÁJA:

1. Be tudná mutatni a gyermekjóléti szolgálat feladatellátását?
2. Bár az intézmény elsősorban család-és gyermekjóléti alapellátást nyújt, emellett számos más tevékenységet is végez. Tudna ezekről részleteiben beszélni?
3. Mit gondol a családvédelem és a gyermekvédelem közötti kapcsolatáról? Van egyfajta alá-fölérendeltségi viszony a család egysége és a gyermek épségének biztosítása között?
4. Akadhat elfogadható kifogás arra az esetre, ha nem védünk meg egy kiszolgáltatott emberi lényt? Abban az esetben is, ha nem is állnak rendelkezésre azok az eszközök, amelyekkel ezt megtehetnénk?
5. Milyen viszonyban áll az intézmény a gyermekvédelmi jelzőrendszerrel?
6. Melyek azok a körülmények, szempontok, okok, amelyek megléte esetén a gyermekek veszélyeztetettségéről lehet beszélni? Hogyan kapcsolódik a védőnői szolgálat tevékenysége a gyermekvédelmi központhoz? Mit lehet elmondani a jelzőrendszeri tagok jelzési tendenciáiról?
7. Mi az elképzelése az ideális családról? Tökéletes család nem létezik, de melyek az ismérvei a megvalósítható családképnek, ha reális alapokon gondolkodunk? Teljes értékű családnak minősül az, ha egy szülő neveli a gyereket?
8. Ön szerint hol végződik a gyermek megfegyelmezése és hol kezdődik a gyermekbántalmazás?
9. Ön szerint gyermekbántalmazásnak minősül, ha a gyermek családon belüli erőszak tanújává válik?